

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ จังหวัดอุดรธานี
ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม เอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษา ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์
- 2.2 ความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ
- 2.3 แนวคิดอยู่ดีมีสุข
- 2.4 แนวทางการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์
- 2.5 ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์
- 2.6 ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์

2.1.1 ความหมายของความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์

ความหมายของความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์ มีการกำหนดไว้มากมาย มีความหมายครอบคลุมหลายปัจจัยและแตกต่างกันไปในความคิดของแต่ละคน เช่น ดร.ซาบิना อัลไคร์ (Sabina Alkire) ให้ความหมาย “ความมั่นคงมนุษย์ คือการป้องกันภัยต่อสิ่งสำคัญเสมือนชีวิตของมนุษย์ทุกคน จากภัยคุกคามที่ล่อแหลมและกว้างขวาง โดยสอดคล้องกับความปรารถนาของมนุษย์ในระยะยาว”

UNDP ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความมั่นคงของมนุษย์” หมายถึงการที่ประชาชนสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างปลอดภัยและอิสระและมั่นใจได้ว่าโอกาสที่เขาได้รับอยู่ในปัจจุบันจะไม่สูญหายไปในวันข้างหน้า ความมั่นคงของมนุษย์มี 2 มิติหลัก คือ

1. ปลอดภัยจากภัยคุกคามที่เรื้อรัง อาทิ ความหิวโหย โรคภัยต่างๆ และภาวะความกดดัน
2. การคุ้มครองจากการคุกคามอันฉับพลันในการดำเนินชีวิตปกติประจำวันไม่ว่าจะเป็น การงานหรือในชุมชน

องค์การสหประชาชาติให้คำนิยามความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) หมายถึงการ ดำรงชีวิตโดยปลอดจากความกลัวและความขาดแคลน โดยมุ่งสร้างโอกาสให้ประชาชนมีความมั่นคงในการ ดำเนินชีวิต รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องปกป้อง ดูแล สนับสนุน ให้ประชาชนสามารถดำรงความเป็นมนุษย์ของตนได้ อย่างมีคุณภาพ

สำหรับประเทศไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้ความหมายของความ มั่นคงในชีวิตของมนุษย์ หมายถึง การที่ประชาชนได้รับหลักประกันสิทธิ ความปลอดภัย การสนองตอบต่อ ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการ พัฒนาตนเอง โดยมีดัชนีชี้วัดความมั่นคง 10 มิติ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย สุขภาพ การศึกษา งานและรายได้ ครอบครั้ว ความมั่นคงส่วนบุคคล การสนับสนุนทางสังคม สังคม-วัฒนธรรม สิทธิและความเป็นธรรม การเมือง และธรรมาภิบาล

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นิยามความหมายของการอยู่ดีมีสุข และความมั่นคงในชีวิตของคนไทย หมายถึง การมีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ มีงานทำ มีรายได้ เพียงพอต่อการดำรงชีพ มีครอบครัวที่อบอุ่น มั่นคง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และอยู่ภายใต้การบริหาร จัดการที่ดีของรัฐ และจากคำนิยามนี้ ได้กำหนดองค์ประกอบหรือดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขและความมั่นคงใน ชีวิตของประชาชนไทย ซึ่งประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด คือ สุขภาพอนามัย ความรู้ ชีวิตการทำงาน รายได้และ การกระจายรายได้ ชีวิตครอบครัว สภาพแวดล้อมและการบริหารจัดการที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม ให้ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) หมายถึง การที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิความปลอดภัย การสนองตอบต่อความจำเป็นพื้นฐานสามารถ ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง

จะเห็นได้ว่าพัฒนาการของนิยามความมั่นคงของมนุษย์ จากอดีตจนถึงปัจจุบันนั้นเป็นไปใน ทิศทางที่ดี และสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ ที่จะอธิบายความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์ในหลายมิติ ซึ่ง ครอบคลุมความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ในลักษณะของความมั่นคงองค์รวม ที่เริ่มจากหน่วยย่อยที่สุดของ สังคมไปสู่หน่วยที่ใหญ่กว่า เป็นลำดับขั้นอย่างสมบูรณ์และต่อเนื่อง

แต่เดิม “ความมั่นคงของมนุษย์” มีความหมายครอบคลุมเฉพาะความมั่นคงของประชากรจากภัยสงคราม ต่อมาความหมายของคำนี้จึงขยายไปถึงความมั่นคงของมนุษย์ในมิติต่าง ๆ จนทำให้ “ความมั่นคงของมนุษย์” และ “ความกินดีอยู่ดี” เกือบจะเป็นคำที่แทนกันได้ สำหรับประเทศไทยนั้น “กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์” ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรงได้ให้ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ว่า “การที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมในการพัฒนาตนเอง

2.1.2 แนวคิดด้านความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวถึงแนวคิดด้านความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์ มี 5 ด้าน คือ

1. ความมั่นคงทางสุขภาพ ได้แก่ ความไม่เป็นโรคร้ายแรง ไม่เจ็บไข้ได้ป่วยถึงขั้นที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตตามปกติ
2. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การมีทางเลือกชีพหรือมีรายได้เพียงพอแก่ความจำเป็นพื้นฐานของตนเองและครอบครัวอันประกอบด้วยปัจจัย 4 เป็นอย่างน้อย โดยไม่มีหนี้สินที่เป็นภาระเกินกำลังส่งคืน รวมทั้งมีหลักประกันความมั่นคงของรายได้ในอนาคตตามสมควร
3. ความมั่นคงทางสังคม ซึ่งรวมถึงความมั่นคงของครอบครัวและชุมชน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขในสังคม เป็นต้น
4. ความมั่นคงทางการเมืองการปกครอง ได้แก่ การมีสิทธิเสรีภาพเพียงพอ ไม่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน มีความยุติธรรมเสมอภาคในสังคม ประเทศชาติมีความปลอดภัยจากการรุกรานหรือการทำให้แตกสลาย เป็นต้น
5. ความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยอย่างต่อเนื่องต่อการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต โดยไม่เกิดการเสื่อมโทรมจนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อความมั่นคงด้านอื่นๆ

โดยความมั่นคงแต่ละด้านมีความหมายดังนี้

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสุขภาพ(Human Security in Health Aspect) หมายถึง การที่มนุษย์มีสุขภาพะทั้งด้านร่างกาย (Physical) จิตใจ (Mental) และจิตวิญญาณ (Spiritual) โดยพิจารณาจากการเข้าถึงบริการสาธารณสุขทั้งด้านป้องกันโรคส่งเสริมสุขภาพรักษาพยาบาลและฟื้นฟูสุขภาพ

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านอาหาร (Human Security in Food Aspect) หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์จำเป็นต้องบริโภคเพื่อการดำรงชีวิตอย่างเพียงพอ เหมาะสมมีประโยชน์และปราศจากโทษ

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการศึกษา (Human Security in Education Aspect) หมายถึง การเข้าถึงบริการด้านการศึกษาพื้นฐานในทุกรูปแบบ (ในระบบนอกระบบและตามอัธยาศัย) โดยครอบคลุมองค์ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่มีมนุษย์จำเป็นต้องรับรู้และเข้าใจ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างสอดคล้องกับความสามารถ ในการรับรู้ข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายโดยปราศจากการครอบงำ

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านศาสนาและความเชื่อ (Human Security in Religion and Belief Aspect) หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์โดยมีหลักธรรมคำสอน ที่มนุษย์ยึดถือศรัทธาและปฏิบัติตามทั้งด้านกฎเกณฑ์และด้านพิธีกรรมโดยปราศจากการครอบงำ

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านที่อยู่อาศัย (Human Security in Housing Aspect) หมายถึง การที่มนุษย์สามารถใช้ชีวิตส่วนตัวในอาคาร หรือสิ่งก่อสร้างที่มีความมั่นคงและปลอดภัยจากการไถ่หรือไถ่ออก หรือการเวนคืนที่ไม่เหมาะสม

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิ่งแวดล้อม (Human Security in Environment Aspect) หมายถึง สภาพของความสัมพันธ์ที่มนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและเป็นผลต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ ดินฟ้าอากาศและธรรมชาติส่วนอื่นๆ ทั้งนี้ธรรมชาติที่แวดล้อมดังกล่าว ต้องปลอดภัยจากสิ่งปนเปื้อน และปลอดภัยจากการถูกทำลาย

ความมั่นคงของมนุษย์ส่วนบุคคล (Human Security in Personal Aspect) หมายถึง ความมั่นคงปลอดภัย จากความรุนแรงทางกายภาพ และภัยคุกคามจากปัจจัยทั้งปวงที่มีผลต่อบุคคล ได้แก่ การประทุษร้าย อาชญากรรม การทำงาน อุบัติเหตุ และภัยคุกคามต่อตนเอง เช่น การทำร้ายเด็ก การข่มขืน การทรมาณร่างกายการใช้สารเสพติดและการฆ่าตัวตาย

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านครอบครัว (Human Security in Family Aspect) หมายถึง การที่มนุษย์มีสิทธิและความชอบธรรมตามกฎหมายของบุคคล ในการตัดสินใจเลือกคู่เลือกมีทายาท ด้วยความพึงพอใจร่วมกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของครอบครัวและการรู้จักบทบาทหน้าที่อันเหมาะสมที่พึงปฏิบัติต่อกัน โดยมีการให้คำปรึกษา แนะนำ ทั้งก่อน ระหว่าง และภายหลังการครองคู่ ในกรณีที่มีปัญหาอันเกิดจากความขัดแย้งกัน ย่อมมีสิทธิรับคำปรึกษา แนะนำ และความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเฉพาะ เพื่อให้เกิดความมั่นคงในครอบครัว ในฐานะที่เป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมและการปลอดภัยจากการคุกคามครอบงำจากสมาชิกในครอบครัว

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านชุมชน (Human Security in Community Aspect) หมายถึง การที่สามารถดำรงอยู่ในกลุ่มคนแห่งหนึ่งแห่งใด ซึ่งมีการติดต่อสัมพันธ์กันในช่วงระยะเวลาที่ต่อเนื่อง โดยการ

ดำรงอยู่นั้นสามารถคงความเป็นอัตลักษณ์ของตนมีสิทธิโอกาสและศักดิ์ศรีตลอดจนปลอดภัยจากภาวะ
คุกคามและครอบงำจากสมาชิกชุมชน

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านเศรษฐกิจ (Human Security in Economic Aspect) หมายถึง
สภาพการใช้ชีวิตของมนุษย์ในกิจกรรมด้านการผลิตการบริโภคการจำหน่ายการออมและการลงทุน
ที่ต้องสามารถเข้าถึงความต้องการและโอกาสที่เท่าเทียมกัน

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการเมืองและการปกครอง (Politic and Administration
Security) หมายถึง การที่มนุษย์สามารถดำรงชีวิตในสังคมโดยมีสิทธิ โอกาส และศักดิ์ศรีในการเข้าถึง
อำนาจ การตัดสินใจ และการรับผลประโยชน์สาธารณะ โดยปลอดภัยจากการคุกคาม ครอบงำจากผู้มีอำนาจ

ตัวชี้วัดความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้พัฒนาตัวชี้วัดความมั่นคงในชีวิตของ
มนุษย์ ในปี พ.ศ 2549 ประกอบด้วย มิติต่าง ๆ 10 มิติ นอกจากนั้น ยังพัฒนาดัชนีซึ่งเป็นการ
ประมวลผลความมั่นคงมิติต่าง ๆ ที่จะบ่งบอกถึงระดับความมั่นคงของมนุษย์ในเชิงเปรียบเทียบ ระหว่าง
บุคคลหรือพื้นที่ การเปรียบเทียบดังกล่าว มุ่งหมายที่จะให้บุคคลหรือหน่วยงานรับผิดชอบการพัฒนาใน
พื้นที่ต่าง ๆ ได้หาทางพัฒนา จุดที่ยังบกพร่องอยู่ให้สามารถทัดเทียมกับเกณฑ์เฉลี่ยของบุคคล หรือพื้นที่
ส่วนใหญ่ความมั่นคงของมนุษย์ในบริบทของสังคมไทย ประกอบด้วย 10 มิติ ดังนี้

-
1. มิติที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ
 2. มิติสุขภาพอนามัย
 3. มิติการศึกษา
 4. มิติการมีงานทำและรายได้
 5. มิติที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ
 6. มิติความมั่นคงส่วนบุคคล
 7. มิติการสนับสนุนทางสังคม
 8. มิติสังคมวัฒนธรรม
 9. มิติสิทธิและความเป็นธรรม
 10. มิติการเมืองและธรรมาภิบาล

2. 2 ความมั่นคงในชีวิตผู้สูงอายุ

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2546 กำหนดว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปีและมี
สัญชาติไทย ซึ่งปัจจุบันการแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุ สามารถแบ่งโดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

1. **วัย (Chronological age)** แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

ผู้สูงอายุตอนต้น Young – old คือ อายุระหว่าง 60 – 69 ปี

ผู้สูงอายุตอนกลาง Medium – old คือ อายุระหว่าง 70 – 79 ปี

ผู้สูงอายุตอนปลาย Old – old คืออายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป

2. **ความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง (Functional assessment)** ได้แก่

ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรส่วนตัว (Basic activities of daily living : basic ADLs) เช่น การลุกจากเตียง การใช้ห้องน้ำ การล้างหน้าแปรงฟัน การรับประทานอาหาร การอาบน้ำ การแต่งตัว การขึ้นลงบันได การรับประทานอาหาร

ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองที่ซับซ้อนกว่า basic ADLs (Instrumental activities of daily living : instrumental ADLs) เช่น การซักผ้า การล้างจาน การจ่ายตลาด การบริหารเงิน การปรุงอาหาร การใช้โทรศัพท์ การบริหารยา

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี ได้แบ่งผู้สูงอายุเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ผู้สูงอายุตอนต้น หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 60-69 ปี ทั้งชายและหญิง

2. ผู้สูงอายุตอนปลาย หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 70 ปี ขึ้นไปทั้งชายและหญิง

ผู้สูงอายุควรได้รับการส่งเสริมให้มีความมั่นคงในชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ , 2549) ในด้าน

1) ความมั่นคงในชีวิต ตัวชีวิตมีความสุข ได้แก่ ที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัยมั่นคง อาหารพอเพียง

2) สุขภาพกายใจ ตัวชีวิต ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต

3) ครอบครัวที่ดี ตัวชีวิต ได้แก่ การอยู่พร้อมหน้าครอบครัวและมีงานทำ ความรักและความเข้าใจ ไม่ทะเลาะวิวาทระหว่างกัน

4) ชุมชนเข้มแข็ง ตัวชีวิต ได้แก่ การเรียนรู้แบบกลุ่ม ผู้นำแบบไม่เป็นทางการและการพัฒนาการนำกิจกรรมกลุ่ม

5) สิ่งแวดล้อมทางชีวิตที่ดี ตัวชีวิต ได้แก่ ดินที่อุดม น้ำและสัตว์ที่บริบูรณ์ สิ่งแวดล้อมปราศจากมลพิษหรือสารเคมี มีถนนประปาและไฟฟ้าใช้

6) เสรีภาพ เสรีภาพในการกระทำสิ่งใดที่ไม่กระทบทางลบต่อผู้อื่น ปลอดภัย

7) ความพอใจในตนเอง ตัวชีวิต ได้แก่ ครอบครัวที่เป็นสุข การงานที่สำเร็จ

8) การเข้าถึงธรรมชาติ ตัวชีวิต ได้แก่ชีวิตที่สงบมีความพอใจตนเองทำบุญหรือช่วยเหลือผู้อื่น

นอกจากนี้ การมีชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุยังประกอบด้วยปัจจัย 4 ด้าน คือ

1. การมีความสุขทางด้านจิตใจ (Psychological Well-Being) หมายถึง การที่บุคคลสามารถประเมินได้ว่า ประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมามีคุณภาพ โดยประเมินได้จากผลกระทบระดับความสุขที่ได้รับและความสำเร็จที่ได้บรรลุตามความต้องการหรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

2. ความสามารถในการแสดงพฤติกรรม (Behavioral Competence) หมายถึง ความสามารถในการทำหน้าที่ของบุคคล ซึ่งรวมถึงการทำหน้าที่ของร่างกาย การมีสุขภาพที่ดี การรับรู้ที่ถูกต้องและการมีพฤติกรรมทางสังคมที่ถูกต้อง

3. สิ่งแวดล้อมของบุคคล (Objective Environment) หมายถึงสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่

1. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ลักษณะภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และที่อยู่อาศัย
2. บุคคลที่มีความสำคัญต่อผู้สูงอายุ เช่น สมาชิกในครอบครัว เพื่อน
3. บุคคลอื่นทั่วไปที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ
4. สถานภาพทางสังคม อายุ เชื้อชาติ และเศรษฐกิจ
5. สภาพสังคมและวัฒนธรรมภายในชุมชนที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่

4. การรับรู้คุณภาพชีวิต (Perceived Quality of Life) หมายถึง การที่บุคคลมีการประเมินตนเองเกี่ยวกับความสุขทางด้านจิตใจ ความสามารถในการทำหน้าที่ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อบุคคล

มาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 4 ด้าน

1. ผู้สูงอายุ ควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครอง พืทักษ์สิทธิให้มีความมั่นคงด้านสุขภาพแบบองค์รวม ทั้งในด้านการป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ การรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูทางการแพทย์
2. ผู้สูงอายุ ควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครอง พืทักษ์สิทธิให้มีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยที่เป็นหลักแหล่ง มีบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานและการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อผู้สูงอายุ
3. ผู้สูงอายุ ควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพให้ได้อยู่กับครอบครัวและชุมชนที่สงบสุข
4. ผู้สูงอายุ ควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครอง พืทักษ์สิทธิให้ได้รับการดูแลให้มีความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินและปลอดภัยเสพติด

ด้านการศึกษาระดับสูง ผู้สูงอายุ ควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิให้ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารและการศึกษาตามอัธยาศัย

ด้านเศรษฐกิจระดับสูง ผู้สูงอายุ ควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครอง พักพิทักษ์สิทธิให้ทำงานทำหรือมีรายได้ ตลอดจนมีหลักประกันและการออม และได้รับการช่วยเหลือทางการเงินของรัฐที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต

ด้านสังคมของผู้สูงอายุ

- 1 ผู้สูงอายุ ควรได้รับการ ส่งเสริม ให้ได้ปฏิบัติศาสนกิจตามศาสนาที่ตนนับถือ
- 2 ผู้สูงอายุ ควรได้รับการส่งเสริมให้ได้เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ
- 3 ผู้สูงอายุ ควรได้รับการส่งเสริม ให้มีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครอง
- 4 ผู้สูงอายุ ควรได้รับการส่งเสริมให้ช่วยเหลือสังคมหรือเป็นที่พึ่งของคนวัยอื่น

2.3 แนวคิดความอยู่ดีมีสุข

ความอยู่ดีมีสุข (Well-being) มิได้เป็นแนวคิดใหม่หรือแนวคิดโดด ๆ ที่ให้ความสำคัญเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ เพราะความก้าวหน้าทางวัตถุ ไม่ได้นำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์เสมอไป ความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ จะมีทั้งด้านที่เป็นวัตถุ และด้านที่ไม่ใช่วัตถุประกอบกันอยู่ ความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ อาจจะศึกษาจาก 2 แนวทาง คือ จากแนวคิดในการพัฒนาแบบใหม่ ซึ่งเสนอโดย Sen ซึ่งมีอิทธิพลต่อทฤษฎีการพัฒนาในปัจจุบัน และอีกแนวทางหนึ่งจากทฤษฎีซึ่งเป็นพื้นฐานของแนวคิดความอยู่ดีมีสุข อันประกอบด้วยทฤษฎีความจำเป็นของมนุษย์ (Theory of Human Needs) และทฤษฎีวิถียังชีพและทรัพยากร แนวความคิดเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุขของประเทศไทย เริ่มต้นจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และ 9 ได้ให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนามาเป็นแบบองค์รวม คือ การอาศัยความร่วมมือในการทำงานจากหน่วยปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคในสังคม แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และ 9 จึงมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ ความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับทุกหน่วยปฏิบัติ การเปิดโอกาสให้ทุกภาคมีส่วนร่วมมากขึ้นจะช่วยให้มีการใช้ประโยชน์จากศักยภาพของประชาชนได้มากขึ้น เพื่อเป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยพิจารณาได้จากองค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุข 7 ด้าน

องค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุข

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545) ให้นิยามของคำว่าความอยู่ดีมีสุข หมายถึงการมีสุขภาพอนามัยที่ดี ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ มีงานทำที่ทั่วถึง มีรายได้เพียงพอ

มีครอบครัวอบอุ่นมั่นคง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่ดีของรัฐ โดยให้ความสำคัญกับความสามารถในการใช้ศักยภาพของมนุษย์ร่วมกับการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ โดยได้รับคำจำกัดความในรูปของ “ภารกิจ” (functioning) และสมรรถภาพ (capabilities)

ภารกิจ หมายถึง “ความสำเร็จที่เชื่อมโยงโดยตรงกับการเลือกดำเนินชีวิตของแต่ละปัจเจกบุคคล” และสมรรถภาพ หมายถึง ความสามารถที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ เกี่ยวข้องกับทางเลือกและความมีอิสระที่บุคคลสามารถเลือกหาในการดำรงชีวิตหรือแสวงหาความสำเร็จในชีวิต ความอยู่ดีมีสุข จึงมีลักษณะเป็นองค์รวม ซึ่งมีหลายมิติและหลายองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน องค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุขตามแนวคิดนี้ ได้มีการแจกแจงออกเป็น 7 ด้าน ครอบคลุมทุกมิติของการดำรงชีวิต ดังนี้

ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยอีก 4 ด้าน คือ ความยืนยาวของอายุ การปลอดจากโรคร้ายไข้เจ็บ โภชนาการและการให้บริการสาธารณสุข

สุขภาพอนามัย หมายถึง ภาวะที่ปราศจากโรคร้ายไข้เจ็บอันเกิดจากการสร้างสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา รวมถึงการมีภาวะโภชนาการที่ดี การรู้จักป้องกันดูแลสุขภาพที่ดีของตนเองและสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุข ซึ่งจะ使人มีอายุยืนยาว สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข สร้างสรรค์ประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัวและสังคมได้อย่างเต็มที่

องค์ประกอบที่ 2 การศึกษา

ครอบคลุมสาระต่าง ๆ ในกระบวนการเรียนรู้ ความรู้พื้นฐาน และทักษะต่าง ๆ รวมทั้งการเข้าถึงบริการและคุณภาพการศึกษา การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการยกระดับความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เพราะความรู้ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของคนให้มีทักษะ ความสามารถในการปรับตัว ได้อย่างรู้เท่าทันในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การที่คนเราจะมีความรู้ได้นั้น จะต้องได้รับการศึกษา การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างโอกาสและพัฒนาสติปัญญาและกระบวนการเรียนรู้ของคนให้สามารถ “คิดเป็น ทำเป็น” เรียนรู้ที่จะพึ่งตนเองและใช้ประสบการณ์ ศักยภาพ และทักษะของตนให้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติภารกิจในสังคมได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่ 3 ชีวิตการทำงาน

ประชาชนจะใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับการทำงาน การพิจารณาสภาพแวดล้อม การทำงาน จึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญมาก และชีวิตการทำงานที่มีคุณภาพ จะเกี่ยวข้องกับการจ้างงานและความพอใจในค่าจ้างที่ได้รับ องค์ประกอบด้านนี้ยังรวมถึงปัจจัยย่อยในด้านการใช้แรงงานเด็ก ผู้หญิงและระบบประกันสังคม

สภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิต เป็นอีกมิติหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุข สภาพแวดล้อมที่ดี ย่อมส่งผลต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดี เอื้อต่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตในสังคม การมีสภาพแวดล้อมที่ดี หมายความว่าความรวมถึง การมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง การได้รับบริการสาธารณสุขที่พอเพียง และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อนามัยสิ่งแวดล้อมที่ดี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อ คุณภาพการดำรงชีวิตสนับสนุนความอยู่ดีมีสุขของคน

องค์ประกอบที่ 7 ด้านประชากรรัฐ

หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันจะนำมาซึ่ง “ความอยู่ดีมีสุข” การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเพิ่มพูนและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ให้เต็มขีดความสามารถ เป็นเครื่องมือของการยกระดับความอยู่ดีมีสุข องค์ประกอบนี้ รวมถึงความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน และสิทธิเสรีภาพทางการเมือง รวมทั้งการกระจายอำนาจการบริหารจัดการความอยู่ดีมีสุขของประชาชนส่วนหนึ่ง จะขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ มีการดูแลคนในสังคมให้มีสิทธิและเสรีภาพในการดำรงชีวิต มีส่วนร่วมในการพัฒนาและตรวจสอบภาครัฐ ได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันตามกฎหมาย และรัฐกับประชาชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน นำไปสู่สังคมที่คนในสังคมจะอยู่ดีมีสุขตลอดไป

2.4 แนวทางการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์

2.4.1 แนวทางทั่วไป

ถ้าให้คนทั่วไปประเมินความสำคัญของความมั่นคงของมนุษย์ในมิติต่าง ๆ แล้ว รายได้ การมีงานทำ และการศึกษาก็คงปรากฏในลำดับต้น ๆ แต่ผลจากการศึกษาพบว่า มิติที่ถือเป็นหัวใจหรือสำคัญต่อความสุขหรือความมั่นคงของมนุษย์ คือ สุขภาพอนามัย และความสุขในครอบครัว ส่วนมิติอื่น ๆ ที่สำคัญรอง ๆ ลงมาได้แก่ การมีงานทำและรายได้ ความมั่นคงส่วนบุคคล การเมืองและธรรมาภิบาล การสนับสนุนทางสังคม/ที่อยู่อาศัย การศึกษา สังคม วัฒนธรรม และสิทธิความเท่าเทียม

ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ที่สำคัญจึงต้องวางรากฐานจากความมั่นคงในครอบครัว และสร้างสุขภาพอนามัยที่ดี ภายหลังจากที่ร่างกายและจิตใจที่แข็งแรงและอยู่ในครอบครัวที่มีความสุขแล้ว จึงก้าวสู่การพัฒนา มิติงานและรายได้ เพิ่มความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน แสวงหาการยอมรับทางสังคม และการมีส่วนร่วมในการเมืองและธรรมาภิบาล ส่วนสุดท้ายที่จำเป็นเป็นอันดับต่อไปคือ การพัฒนาด้านที่อยู่อาศัย การศึกษา สังคมและวัฒนธรรม และสิทธิความเป็นธรรม

หลักปฏิบัติในการดูแลสุขภาพอนามัย

ปัจจุบันองค์กร หน่วยงาน รวมทั้งประชาชนทั่วไปได้ให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพอนามัยมากขึ้น มีการจัดทำโครงการ กิจกรรม เพื่อรณรงค์หรือสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และมีการ

ประชาสัมพันธ์วิธีการดูแลสุขภาพอยู่ทั่วไป ซึ่งประชาชนได้รับทราบข้อมูลดังกล่าว อย่างไรก็ตาม การรับทราบข้อมูลอย่างเดียวคงไม่เพียงพอ สิ่งสำคัญที่สุดคือการปฏิบัติ เพราะสุขภาพที่ดีนั้นสร้างให้กัน หรือทำแทนกันไม่ได้ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างเดียวไม่พอแต่ทำอย่างไรให้เกิดการปฏิบัติและดูแลสุขภาพอย่างจริงจัง ให้ประชาชนเกิดการ “ตระหนักรู้ นำสู่การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ”

2.4.2 แนวทางการพัฒนาครอบครัว

สภาพสังคมในปัจจุบัน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง ค่านิยม ความเชื่อ การไหลบ่าทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ การติดต่อสื่อสารและเทคโนโลยีทันสมัย ส่งผลให้ครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลง ในด้านโครงสร้าง ขนาด รูปแบบครอบครัว ตลอดจนความสัมพันธ์ ค่านิยม ความคิด พฤติกรรม วิถีชีวิตของบุคคลในครอบครัว นำไปสู่ความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวห่างเหิน ความรับผิดชอบต่องานหน้าที่ในครอบครัวลดน้อยลง ก่อเกิดปัญหาครอบครัวและสังคม สถานการณ์ครอบครัวไทยในปัจจุบัน พบมีรูปแบบครอบครัวที่หลากหลาย การอยู่ร่วมกันระหว่างพ่อ แม่และลูก มีแนวโน้มลดลง ในขณะที่ครอบครัวที่มีเฉพาะสามีและภรรยา มีแนวโน้มสูงขึ้น จากการศึกษา พบว่าความสุขในครอบครัวเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา เป็นมิติที่สร้างความมั่นคงให้กับมนุษย์ได้ในระดับต้นๆ เพราะครอบครัวเป็นหน่วยทางสังคมที่สำคัญในการเลี้ยงดู หล่อหลอมความเป็นตัวตน และตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ ทั้งปัจจัย 4 ตลอดจนความมั่นคงทางอารมณ์ ความรัก ความอบอุ่น การยอมรับ การสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบ

เมื่อครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับชีวิตมนุษย์ เป็นจุดเริ่มต้นในการสรรสร้างหล่อหลอมพฤติกรรม ความคิด ทศนคติ แห่งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้น หน้าที่ครอบครัวจึงต้องเป็นการกระทำที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรับผิดชอบในทุก ๆ ด้าน ครอบครัวเป็นผู้สร้าง กำหนดสถานภาพ บทบาทและสิทธิหน้าที่ของบุคคลอันพึงปฏิบัติต่อกัน เป็นสถาบันแห่งแรกในการถ่ายทอดวัฒนธรรมและพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ความรัก ความผูกพันระหว่างพ่อแม่ลูก จะเป็นพลังเชื่อมร้อยอันแข็งแกร่ง ที่จะนำไปสู่การสร้างสรรค์สังคมให้เข้มแข็ง การสร้างครอบครัวให้เข้มแข็งนั้น ต้องประกอบด้วยคุณค่าที่มีใช้ตัวเงินหรือวัตถุนิยม แต่เป็นการใช้จิตวิญญาณและคุณค่าของความสัมพันธ์ ความรัก ความผูกพันกันภายในครอบครัว

2.4.3 แนวทางการพัฒนางานและรายได้

ความมั่นคงด้านการมีงานทำและรายได้ หมายถึง การได้ทำงานเต็มเวลาที่มั่นคงและพึงพอใจมีรายได้และเงินออมที่พอเพียงแก่การดำรงชีพ โดยไม่มีหนี้สินที่ไม่มีคุณค่า

ความมั่นคงของมนุษย์อีกด้านที่สำคัญ คือ การมีงานทำและการมีรายได้ ทั้งสองสิ่งนี้นำมาซึ่งปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในชีวิต เป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สะท้อนให้เห็นสถานภาพและความเป็นอยู่ วิธีการดำเนินชีวิต และสามารถบ่งบอกได้ถึงคุณภาพชีวิตของบุคคล การมีงานทำเพื่อหารายได้มาตอบสนองความ

ต้องการขั้นพื้นฐานของชีวิต ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ทั้งในแง่ของปัจเจกบุคคลและระบบโครงสร้างทางสังคม

การประกอบอาชีพและการมีรายได้ต้องการหลักประกันความมั่นคงว่าต้องมีความแน่นอน ชัดเจนในเรื่องระยะเวลาทำงาน การทำงานได้รับค่าตอบแทนเหมาะสมหรือไม่ ได้รับตามกฎหมายที่กำหนด มีหลักประกันการทำงานหรือไม่อย่างไร เงื่อนไขการทำงานที่กำหนดขึ้น การได้รับผลประโยชน์หรือสวัสดิการสังคมด้านต่างๆ จากการทำงาน เช่น ระบบประกันสังคมเป็นหลักประกันด้านสุขภาพในยามเจ็บป่วย กรณีได้รับบาดเจ็บจากการทำงาน การได้รับค่าสินไหมทดแทน ระบบกองทุนสะสมต่างๆ เพื่อได้รับประโยชน์จากการทำงาน บำเหน็จ บำนาญ การรวมกลุ่มทางการเงินสำหรับผู้ประกอบอาชีพ

นอกจากประเด็นข้างต้นสิ่งที่สำคัญที่ส่งเสริมความมั่นคงให้กับรายได้และฐานะทางเศรษฐกิจ คือการออม ดังนั้นการออมจึงต้องปลูกฝังให้เป็นนิสัย ออมตามสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างรายรับและรายจ่าย เพื่อสามารถนำออกมาใช้จ่ายฉุกเฉินหรือเมื่อต้องการเป็นพิเศษ ในส่วนของหนี้สิน หากมีภาระหนี้สินต้องคำนึงถึงประโยชน์แท้จริงที่จะได้รับ เช่น การกู้เงินซื้อบ้าน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญและมีประโยชน์แท้จริงทั้งยังเป็นทรัพย์สิน ต่างจากการเป็นหนี้เพราะการพนัน หรือหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ทรัพย์สินเพิ่มเติม

2.4.4 แนวทางการพัฒนาความมั่นคงส่วนบุคคล

ความมั่นคงส่วนบุคคล หมายถึง การปลอดภัยและรู้สึกปลอดภัยจากการประทุษร้ายทางร่างกาย และทรัพย์สิน ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของบุคคล มีความเชื่อมโยงกับระบบสังคมโดยรวม กล่าวคือ ความปลอดภัยเป็นความต้องการลำดับต้นและเป็นหลักสิทธิมนุษยชนพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนมีสิทธิได้รับอย่างเท่าเทียมกัน สิทธิของบุคคลจะถูกล่วงละเมิดมิได้ ดังนั้นการอยู่ร่วมกันในสังคมจึงต้องมีกฎเกณฑ์ มีกฎหมายที่เป็นหลักปฏิบัติและควบคุมสังคมในอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

ความปลอดภัยในชีวิต หมายถึงรวมถึง ทุกส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิต ทั้งในแง่มุมมองของสุขภาพอนามัย การปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บ ปลอดภัยจากความรุนแรง การถูกทำร้าย ปลอดภัยจากอาชญากรรม ภัยพิบัติ/อุบัติเหตุ หรืออุบัติเหตุต่างๆ

การสร้างความปลอดภัยในชีวิตด้วยตนเอง

1. เริ่มจากการดูแลตนเอง คนใกล้ชิด ในเรื่องใกล้ตัว เช่น สุขภาพอนามัย ความปลอดภัยในบ้าน ความปลอดภัยด้านการเดินทาง ควรใส่ใจและระมัดระวังอุบัติเหตุที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา
2. การเฝ้าระวัง / ป้องกัน ภัยใกล้ตัวที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น การลักเล็กขโมยน้อยในบริเวณที่อยู่อาศัย โดยการสร้างเครือข่าย หรือความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้านเพื่อช่วยกันสอดส่องดูแล และช่วยกันเฝ้าระวังภัย อุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้น เช่น ไฟฟ้าช็อต ไฟไหม้/อัคคีภัย

3. เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ทั้งข้อมูลที่เป็นคำแนะนำและหลักปฏิบัติทั่วไป ประกาศหรือคำเตือนต่างๆ เช่น การฟังข้อมูลด้านการพยากรณ์อากาศ การฟังข้อมูลเกี่ยวกับผู้บริโภค สายด่วน (hotline) ที่ให้บริการข่าวสารข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่างๆ
4. การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การแต่งกาย/การใส่สิ่งของเครื่องประดับ ควรเลือกให้เหมาะสมและถูกกาลเทศะ การอยู่นอกที่พักอาศัยยามวิกาล การอยู่ในสถานที่เสี่ยงภัย

ความปลอดภัยในทรัพย์สิน การมีระบบดูแล รักษาทรัพย์สินไม่ให้ถูกล่วงละเมิดจากกรณีใดๆ เช่น จากการโจรกรรม ฉกชิงวิ่งราว การลักทรัพย์ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ การมีเอกสารสิทธิ์ตามกฎหมายอย่างถูกต้อง การเก็บทรัพย์สินมีค่าไว้ในที่ปลอดภัย เช่น ตู้เซฟ ฝากธนาคาร ซึ่งเป็นวิธีการรักษาความปลอดภัยเบื้องต้น

ความมั่นคงส่วนบุคคลนี้สามารถมองในด้านปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม กล่าวคือ ความปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สินต้องอาศัยทั้งสองด้านในการดำเนินงานควบคู่กันจึงจะเกิดประสิทธิภาพ การดูแลตนเองและการเผื่อระวังโดยสังคมช่วยกันสอดส่องดูแล จะเป็นเครื่องมือช่วยให้ความมั่นคงด้านนี้มากยิ่งขึ้น

2.4.5 แนวทางการพัฒนาการสนับสนุนทางสังคม

ความมั่นคงด้านการสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การที่บุคคลมีบุคคลที่พร้อมจะให้การช่วยเหลือ ได้รับการคุ้มครองและสามารถเข้าถึงบริการของสังคมได้ โดยมีข้อจำกัดน้อยและความรู้สึกมีคุณค่า และความสุขในชีวิต การสนับสนุนทางสังคม เป็นปัจจัยที่สำคัญของการสร้างความมั่นคงของมนุษย์ระดับบุคคล เนื่องจากการอยู่ร่วมกัน การทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ดังนั้น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันจึงเป็นสิ่งสำคัญ

ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ทำให้การสนับสนุนทางสังคม ตั้งแต่การอบรม เลี้ยงดู เอาใจใส่ ให้ความรักความอบอุ่น ความปลอดภัย ลำดับถัดมาอาจเป็นเครือข่าย เพื่อนฝูง เพื่อนร่วมงาน หัวหน้างาน บุคคลใกล้ชิด เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งการสนับสนุนทางสังคมระหว่างกัน ความสนิทสนมใกล้ชิด ความรักความผูกพันและสัมพันธ์ภาพที่ดี เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลด้านต่างๆ เช่น ทรัพย์สินเงินทอง โอกาสทางสังคม การศึกษา การมีงานทำ ด้านสุขภาพอนามัย การอุปถัมภ์ค้ำชู

วิธีการพัฒนาและสร้างการสนับสนุนทางสังคม

1. **ความไว้วางใจ** ความสัมพันธ์ที่ดีเริ่มจากความไว้วางใจ ความซื่อสัตย์ การไว้น้ำใจเชื่อใจกัน
2. **การมีน้ำใจไมตรีต่อกัน** ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน บนพื้นฐานความเข้าใจและความถูกต้อง ไม่สนับสนุนการกระทำผิด ปกป้อง

3. การสื่อสารที่ดีระหว่างกันจะช่วยให้ได้รับการสนับสนุนที่รวดเร็วและมีคุณภาพ
4. การให้และรับอย่างเหมาะสม การแบ่งปันและการเสียสละซึ่งกันและกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบหรือเบียดเบียนกัน
5. การจัดการความขัดแย้งหรือปัญหาอันอาจเกิดขึ้นได้ระหว่างบุคคล โดยการพูดคุย ไกล่เกลี่ย เจรจาต่อรอง เพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

การสนับสนุนทางสังคม นอกเหนือจากที่กล่าวไปข้างต้น ยังรวมถึงการได้รับการสนับสนุนจากองค์กร หน่วยงาน ชุมชน ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่จัดขึ้นในลักษณะหรือโอกาสต่างๆ เป็นสวัสดิการสังคม หรือบริการสังคม วิธีการเข้าถึงการสนับสนุนทางสังคมที่ดี คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เริ่มจากในชุมชน การรับทราบข่าวสารข้อมูล การสร้างเครือข่ายการ รู้จักเครือข่ายทางสังคม เช่น เครือข่ายคนรักสุขภาพ เครือข่ายสหกรณ์ออมทรัพย์ เครือข่ายผู้สูงอายุหรือคนพิการ เป็นต้น จะทำให้ได้รับการสนับสนุนทางสังคมมากขึ้น ขณะเดียวกันเราก็จะเป็นผู้ให้การสนับสนุนทางสังคมกับบุคคลอื่น

2.4.6 แนวทางการพัฒนาอยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

ความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย หมายถึง การมีสิทธิครอบครองที่อยู่อาศัยที่มีสภาพมั่นคง มีสาธารณูปโภคพื้นฐานที่พอเพียง อยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี และมีทางเข้า ออกที่สะดวก

ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและความมั่นคงปลอดภัย เนื่องจากที่อยู่อาศัยเป็นหนึ่งในปัจจัยพื้นฐานสี่ประการสำคัญ ที่พักอาศัย ทำเลที่ตั้ง การขนส่งมวลชน แหล่งสาธารณูปโภค ควรมีอยู่บริเวณใกล้เคียงกันเพื่อสามารถตอบสนองความต้องการและการอำนวยความสะดวก ให้ชีวิตมีความสุขมากขึ้น

“บ้านดีชีวิดีมีสุข” มีความหมาย หลายนแง่มุม ทั้งด้านความรักความอบอุ่นในครอบครัว ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในบ้าน และอีกความหมายหนึ่งที่เป็นรูปธรรมชัดเจนคือ บ้านและสิ่งแวดล้อมอันเป็นที่พักอาศัย การเลือกบ้านพักอาศัยหรือการปรับปรุงบ้านให้น่าอยู่ มีหลักดังนี้

1. บ้านหรือที่พักอาศัยต้องถูกสุขลักษณะอากาศถ่ายเทสะดวก มีแสงสว่างเหมาะสม ไม่อับชื้น
2. ปลอดภัยจากสัตว์มีพิษ สัตว์พาหะนำโรค ห่างไกลจากแหล่งปฏิภูล
3. อยู่ห่างไกลแหล่งเสื่อมโทรม แหล่งมลภาวะ เช่น น้ำเสีย อากาศเสีย/ควันพิษ เสียงดังรบกวน ฝุ่นละออง
4. อยู่ใกล้แหล่งสาธารณูปโภค เช่น ตลาด โรงพยาบาล โรงเรียน สถานีตำรวจ วัดหรือศาสนสถาน การคมนาคมสะดวก ทั้งนี้เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการใช้บริการ

5 ได้รับสิทธิอันชอบธรรมในการพักอาศัย ไม่ว่าจะกรณีเป็นเจ้าของ หรือการเป็นผู้เช่า ตามกฎหมาย เพื่อมิให้ถูกล่วงละเมิดหรือเอาไรต์เอาเปรียบในสิทธิต่างๆ

6. ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย เช่น การรักษาความสะอาด การแยกขยะ หลีกเลียงการใช้สารเคมีภายในบ้าน เช่น ยาฆ่าแมลง หันมาใช้วิธีการชีวภาพอื่นๆ เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม ไม่เป็นผู้ก่อมลภาวะ หรือทำลายสิ่งแวดล้อมเสียเอง

2.4.7 แนวทางการพัฒนาด้านความรู้

ความมั่นคงด้านการศึกษา หมายถึง การได้รับการศึกษาที่อย่างน้อยไม่ต่ำกว่าการศึกษามภาคบังคับและการได้รับการศึกษาต่อเนื่องอย่างเท่าเทียม ตลอดจนได้ใช้ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตรงตามการศึกษาที่ได้รับมา

วิชาความรู้ถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญา เพราะเป็นสิ่งที่สามารถแสวงหาและพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา การศึกษาเป็นหนทางแห่งการพัฒนาชีวิตและสร้างความมั่นคงไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือนอกระบบโรงเรียนเพราะจะเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ความสามารถให้แก่บุคคล การศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาไม่ใช่สิ่งที่เรียนรู้ได้เฉพาะช่วงวัยหรือในสถานศึกษาเท่านั้นแต่การศึกษาสามารถทำได้ตลอดเวลา การเพิ่มพูนศักยภาพ ความรู้ การพัฒนาความรู้มีแนวทางดังนี้

1. เข้าถึงความรู้ ข่าวสารข้อมูล และการได้รับโอกาสต่างๆ ติดตามสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลงของสังคม
2. ช่างสังเกต และฝึกความคิดสร้างสรรค์ สร้างมุมมองที่หลากหลายจากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ ทั้งการคิดแบบวิเคราะห์และสังเคราะห์ แยกแยะเหตุผล ข้อดี ข้อเสีย ปัญหา อุปสรรค เป็นต้น
3. สนใจใฝ่รู้ จากแหล่งความรู้ต่างๆ โดยวิธีการอ่าน เช่น อ่านหนังสือ การฟังข่าวสารจากวิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมปฏิบัติจริง การทดลองทำจริง
4. เข้ารับการอบรมความรู้ การฝึกอาชีพ ฝึกฝนทักษะหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการทำงาน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และเพิ่มพูนความรู้พัฒนาตนเองต่อไป
5. เข้าถึงความรู้ ข่าวสารข้อมูล และการได้รับโอกาสต่างๆ ติดตามสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลงของสังคม
6. เพิ่มพูนความรู้พัฒนาตนเองต่อไป ไม่หยุดแสวงหาความรู้ อยู่นิ่งเฉย เพราะความรู้มิใช่อยู่นิ่งเฉย การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง (learning by doing) ทำให้รู้และเข้าใจอย่างแท้จริง ประสบการณ์เป็นการเก็บเกี่ยวความรู้อย่างหนึ่ง ได้ศึกษาจากการปฏิบัติ การศึกษาจะประสบความสำเร็จได้

มิใช่แค่ตัวเด็กเท่านั้น ครู อาจารย์ พ่อแม่ ผู้ปกครอง นโยบายสวัสดิการด้านการศึกษา คือส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ เมื่อผ่านช่วงวัยเรียนเข้าสู่วัยทำงานก็ยังสามารถศึกษาความรู้เพิ่มเติม ในลักษณะต่างๆ

2.5 ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์

พจนานุกรมในไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 กล่าวถึง "ความต้องการ" ว่าหมายถึงความอยากได้ ใครได้หรือประสงค์จะได้ และเมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าว จะทำให้ร่างกายเกิดการความขาดสมดุล เนื่องจากมีสิ่งเร้ามากระตุ้น มีแรงขับภายในเกิดขึ้น ทำให้ร่างกายไม่อาจอยู่นิ่งต้องพยายาม ดิ้นรน และแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้นๆ เมื่อร่างกายได้รับตอบสนองแล้ว ร่างกายมนุษย์ก็กลับสู่ภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่ง และก็จะเกิดความต้องการใหม่ๆ เกิดขึ้นมา ทดแทนวนเวียนอยู่ไม่มีที่สิ้นสุด

มนุษย์นั้น เพียรพยายามทุกวิถีทางในอันที่จะให้บรรลุความต้องการที่ละขั้น เมื่อความต้องการขั้นแรกได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการขั้นนั้นก็ลดความสำคัญลงจนหมดความสำคัญไป ไม่เป็นแรงกระตุ้นอีกต่อไป แต่จะเกิดความสนใจและความต้องการสิ่งใหม่อีกต่อไป แต่ความต้องการขั้นต้นๆ ที่ได้รับการตอบสนองไปเรียบร้อยแล้วนั้น อาจกลับมาเป็นความจำเป็นหรือความต้องการครั้งใหม่อีกได้ เมื่อการตอบสนองความต้องการครั้งแรกได้สูญเสียหรือขาดหายไป และความต้องการที่เคยมีความสำคัญจะลดความสำคัญลง เมื่อมีความต้องการใหม่ๆ เข้ามาแทนที่ นอกจากนั้นแล้ว Gilmer กล่าวว่า "มนุษย์มีความต้องการหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น อาหาร อากาศ น้ำ ที่อยู่อาศัยรวมทั้งสิ่งอื่นๆ ด้วย เช่น การยอมรับนับถือ สถานภาพ การเป็นเจ้าของ โดยทั่วไปความต้องการเหล่านี้ยากที่จะได้รับการตอบสนองจนอิ่มและพอใจทั้งๆ ที่ก็ได้รับอยู่แล้ว "

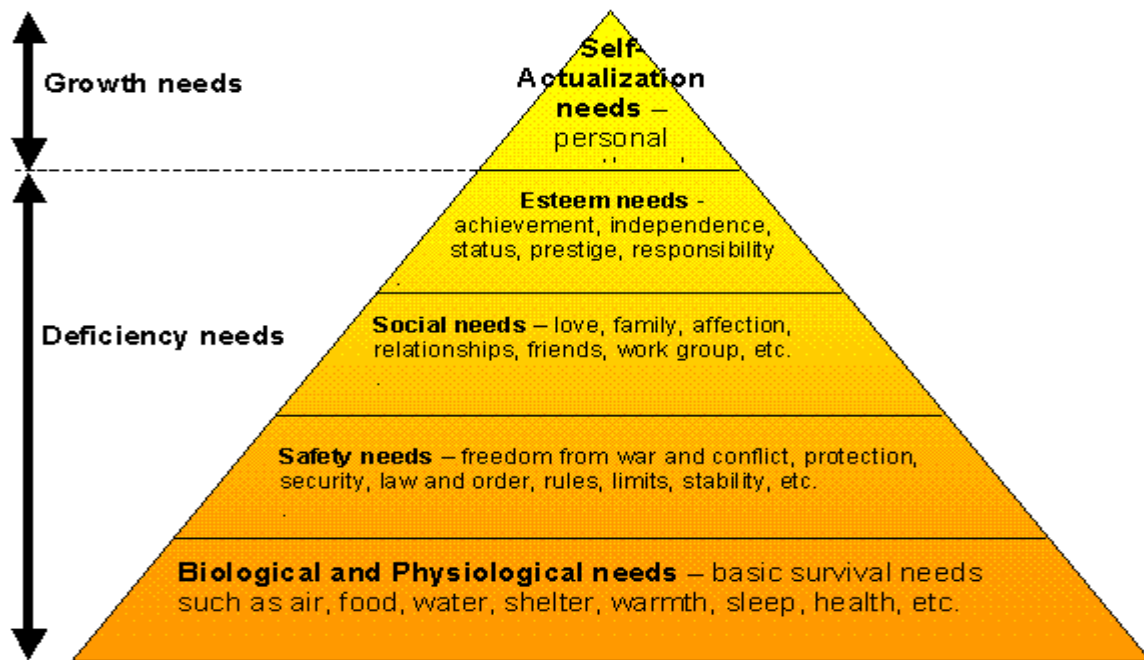
แนวความคิดนี้เป็นของมาสโลว์ (Maslow) อธิบายถึงลำดับความต้องการของมนุษย์ โดยที่ความต้องการจะเป็นตัวกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมเพื่อไปสู่ความต้องการนั้นถ้าเข้าใจความต้องการของมนุษย์ก็สามารถอธิบายแรงจูงใจของมนุษย์ได้เช่นเดียวกันในเรื่องความต้องการ (Need) ถ้าเราเข้าใจความต้องการของมนุษย์แล้วก็จะสามารถเข้าใจพื้นฐานพฤติกรรมของมนุษย์ได้

ทฤษฎีลำดับความต้องการ (Hierarchy of Needs Theory)

เป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นโดย อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัย แบรินดิส เป็นทฤษฎีที่รู้จักกันมากที่สุดทฤษฎีหนึ่ง ซึ่งระบุว่าบุคคลมีความต้องการเรียงลำดับจากระดับพื้นฐานที่สุดไปยังระดับสูงสุด กรอบความคิดที่สำคัญของทฤษฎีนี้ มีสามประการ คือ

1. บุคคลเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความต้องการ ความต้องการมีอิทธิพลหรือเป็นเหตุจูงใจต่อพฤติกรรม ความต้องการที่ยังไม่ได้รับ การสนองตอบเท่านั้นที่เป็นเหตุจูงใจ ส่วนความต้องการที่ได้รับการสนองตอบแล้วจะไม่เป็นเหตุจูงใจอีกต่อไป

2. ความต้องการของบุคคลเป็นลำดับขั้นเรียงตามความสำคัญจากความต้องการพื้นฐาน ไปจนถึงความต้องการที่ซับซ้อน
3. เมื่อความต้องการลำดับต่ำได้รับการสนองตอบอย่างดีแล้ว บุคคลจะก้าวไปสู่ความต้องการลำดับที่สูงขึ้นต่อไป มาสโลว์ เห็นว่าความต้องการของบุคคลมีห้ากลุ่มจัดแบ่งได้เป็นห้าระดับจากระดับต่ำไปสูง เพื่อความเข้าใจ มักจะแสดงลำดับของความต้องการเหล่านี้ ดังภาพ

อุตรธานี

แผนภาพที่ 2 แสดงลำดับความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดของมาสโลว์

ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs)

เป็นความต้องการลำดับต่ำสุดและเป็นพื้นฐานของชีวิต เป็นแรงผลักดันทางชีวภาพ เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย หากพนักงานมีรายได้จากการปฏิบัติงานเพียงพอ ก็จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยมีอาหารและที่พักอาศัย เขาก็จะมีกำลังที่จะทำงานต่อไป และการมีสภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสม เช่น ความสะอาด ความสว่าง การระบายอากาศที่ดี การบริการสุขภาพ เป็นการสนองความต้องการในลำดับนี้

ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs)

เป็นความต้องการที่จะเกิดขึ้นหลังจากที่ความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองอย่างไม่ขาดแคลนแล้ว หมายถึงความต้องการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยจากอันตรายทั้งทางกายและจิตใจ ความมั่นคงในงานในชีวิตและสุขภาพ การสนองความต้องการนี้ต่อพนักงานทำได้หลายอย่าง เช่น การประกันชีวิตและสุขภาพ กฎระเบียบข้อบังคับที่ยุติธรรม การให้มีสภาพแรงงาน ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลนั้นมีความเชื่อมโยงกับระบบสังคม กล่าวคือ ความปลอดภัยเป็นความต้องการลำดับต้นและเป็นหลักสิทธิมนุษยชนพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนมีสิทธิได้รับอย่างเท่าเทียมกัน สิทธิของบุคคลจะถูกล่วงละเมิดมิได้ ดังนั้นการอยู่ร่วมกันในสังคมจึงต้องมีกฎเกณฑ์ มีกฎหมายที่เป็นหลักปฏิบัติและควบคุมสังคมในอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

ความปลอดภัยในชีวิต : หมายรวมถึงทุกส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิต ทั้งในแง่มุมของ สุขภาพอนามัย การปลอดจากโรคร้ายไข้เจ็บ ปลอดภัยจากความรุนแรง การถูกทำร้ายปลอดภัยจากอาชญากรรม ภัยพิบัติ/อุบัติเหตุ หรืออุบัติเหตุต่างๆ

ความต้องการทางสังคม (Social Needs)

เมื่อมีความปลอดภัยในชีวิตและมั่นคงในการทำงานแล้ว คนเราจะต้องความรัก มิตรภาพ ความใกล้ชิดผูกพัน ต้องการเพื่อน การมีโอกาสเข้าสมาคมสังสรรค์กับผู้อื่น ได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่ม

ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Needs)

เมื่อความต้องการทางสังคมได้รับการตอบสนองแล้ว คนเราจะต้องการสร้างสถานภาพของตัวเองให้สูงเด่น มีความภูมิใจและสร้างการนับถือตนเอง ชื่นชมในความสำเร็จของงานที่ทำ ความรู้สึกมั่นใจในตัวเอง และเกียรติยศ ความต้องการเหล่านี้ได้แก่ ยศ ตำแหน่ง ระดับเงินเดือนที่สูง งานที่ท้าทาย ได้รับการยกย่องจากผู้อื่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงาน โอกาสแห่งความก้าวหน้าในงานอาชีพ

ความต้องการเติมเต็มความสมบูรณ์ให้ชีวิต (Self-actualization Needs)

เป็นความต้องการระดับสูงสุด คือต้องการจะเติมเต็มศักยภาพของตนเอง ต้องการความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาสูงสุดของตัวเอง ความเจริญก้าวหน้า การพัฒนาทักษะความสามารถให้ถึงขีดสุดยอด มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจและการคิดสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ การก้าวสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นในอาชีพและการงาน เป็นต้น

มาสโลว์แบ่งความต้องการเหล่านี้ออกเป็นสองกลุ่ม คือ ความต้องการที่เกิดจากความขาดแคลน (deficiency needs) เป็นความต้องการระดับต่ำ ได้แก่ ความต้องการทางกายและความต้องการความปลอดภัย อีกกลุ่มหนึ่งเป็น ความต้องการก้าวหน้าและพัฒนาตนเอง (growth needs) ได้แก่ ความต้องการทางสังคม เกียรติยศชื่อเสียง และความต้องการเติมเต็มความสมบูรณ์ให้ชีวิต จัดเป็นความต้องการระดับสูง และอธิบายว่า ความต้องการระดับต่ำจะได้รับการสนองตอบจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ส่วนความต้องการระดับสูง จะได้รับการสนองตอบ จากปัจจัยภายในตัวบุคคลเอง

ตามทฤษฎีของมาสโลว์ ความต้องการที่รับการตอบสนองอย่างดีแล้ว จะไม่สามารถเป็นเงื่อนไขของใจบุคคลได้อีกต่อไปแม้ผลวิจัย ในเวลาต่อมา ไม่สนับสนุนแนวคิดทั้งหมดของมาสโลว์ แต่ทฤษฎีลำดับความต้องการของเขา ก็เป็นทฤษฎีที่เป็นพื้นฐาน ในการอธิบายองค์ประกอบของแรงจูงใจ

จากความต้องการที่กล่าวมาข้างต้น ถ้าเราได้รับความต้องการอย่างสมบูรณ์เราก็สามารถพัฒนาไปยังขั้นต่อไป แต่สิ่งที่สำคัญในการสนองความต้องการของตนเองอย่างสมบูรณ์แล้ว ในการดำเนินชีวิตตามระยะช่วงอายุ ตามลำดับการเจริญเติบโต ต้องดำเนินควบคู่ไปกับการดำเนินชีวิตที่ยึดถือจริยธรรม คุณธรรม สิ่งที่ได้มาจะต้องมีความถูกต้อง ขั้นต่อไปเราก็จะเข้าใจและรู้จักตนเอง ยอมรับตนเองได้ ซึ่งถ้าขั้นความต้องการที่ได้มาอย่างไม่สมบูรณ์หรือขาดจริยธรรม ไม่ถูกต้อง เราก็ไม่สามารถเข้าใจตนเองว่าเราต้องการสิ่งต่างๆเหล่านั้นเพื่ออะไร ดังนั้น ในการที่จะเข้าใจตนเอง หรือยอมรับตนเองได้นั้น เป็นสิ่งที่ยากมากๆ

มาสโลว์กล่าวเน้นว่า ความต้องการต่าง ๆ เหล่านี้ต้องเกิดเป็นลำดับขั้น และจะไม่ข้ามขั้น ถ้าขั้นที่ 1 ไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการในลำดับขั้นที่ 2-5 ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ การตอบสนองที่ได้รับในแต่ละขั้นไม่จำเป็นต้องได้รับทั้ง 100% แต่ต้องได้รับบ้างเพื่อจะได้เป็นบันไดนำไปสู่การพัฒนาความต้องการในระดับที่สูงขึ้นในลำดับขั้นต่อไป

2.6 ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ

2.6.1 ปัญหาของผู้สูงอายุ

1. ปัญหาสุขภาพ ผู้สูงอายุมักจะมีปัญหาทางด้านสุขภาพที่เกิดจากความเสื่อมของร่างกาย มีโรคเรื้อรัง เบียดเบียน มีปัญหาสุขภาพช่องปาก การมีฟันน้อยลงทำให้ผู้สูงอายุมีปัญหาเกี่ยวกับระบบย่อยอาหาร การสำรวจสุขภาพผู้สูงอายุครั้งที่ 4 พบผู้สูงอายุมีฟันน้อยกว่า 20 ซี่ และร้อยละ 29.1 ได้ใส่ฟันทดแทน อัตราการใช้บริการในโรงพยาบาลพบผู้สูงอายุ ระหว่าง 70-79 ปี ใช้บริการมากที่สุด และมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลสูงกว่าวัยอื่นๆ

2. ปัญหาเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุที่มีฐานะไม่ดี ไม่มีลูกหลานดูแลอุปการะเลี้ยงดู อาจจะไม่มียาได้ หรือรายได้ไม่เพียงพอสำหรับการเลี้ยงชีพ อาจจะไม่มียาที่อยู่อาศัย ในการดูแลผู้สูงอายุมีค่าใช้จ่ายสูงมาก ซึ่งเป็นภาระให้ผู้สูงอายุ และลูกหลาน บางท่านมีสวัสดิการ มีบำนาญ บำเหน็จ ประกันสังคม ประกันชีวิต ฯลฯ แต่ไม่ได้มีทุกคน ผู้สูงอายุในครอบครัวธรรมดาที่มีรายได้พอใช้ไปวันๆ หนึ่ง จะไม่พร้อมเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย ก็จะเป็นปัญหาได้ จึงต้องเตรียมงบประมาณสำหรับดูแลผู้สูงอายุและต้องคิด วางแผนไว้ ระยะยาวเพื่อให้ผู้สูงอายุมีชีวิตยืนยาวและอยู่อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี

3. ปัญหาด้านความรู้ ผู้สูงอายุไม่มีโอกาสได้รับความรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง ให้เหมาะสมกับวัย และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และเพื่อให้เข้ากันได้กับเยาวชนรุ่นใหม่

4. ปัญหาด้านสังคม ส่วนหนึ่งไม่มีญาติพี่น้องลูกหลานดูแล แต่ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะอยู่เป็นครอบครัวใหญ่ แต่ไม่มีผู้ดูแลที่ชัดเจน เนื่องจากการดูแลผู้สูงอายุ เป็นภาวะที่เครียด มีความกดดันมากระหว่างผู้ดูแล และผู้ถูกดูแล ซึ่งสืบเนื่องมาจากความเสื่อมของสังขาร และเกิดจากความไม่เข้าใจกัน ก่อให้เกิดความเครียด กดดัน ทำให้การดูแลผู้สูงอายุ ค่อนข้างห่างเหิน นอกจากนี้ผู้ดูแลยังขาดความรู้ความเข้าใจ ในการดูแล ผู้สูงอายุ พอขาดความเข้าใจก็จะเกิดปัญหาอีกประการหนึ่ง ลูกหลานที่รับดูแลผู้สูงอายุ ใครรับดูแลก็คนนั้นตลอดไปไม่มีใครมาเปลี่ยนเวร อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุติดที่ด้วยไม่ยอมไปอยู่ที่อื่น ขณะเดียวกันลูกหลานที่ย้ายไปที่อื่นก็ไม่มีเวลา ดังนั้นผู้ดูแลก็ต้องรับผิดชอบ 24 ชั่วโมง จึงเกิดความเครียดและความกดดัน ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมา รวมทั้งผู้สูงอายุไม่ค่อยเข้าใจสภาวะปัญหาของตนเอง อาจเป็นเพราะขาดความรู้ เคยทำอะไรมา ก็จะทำอย่างนั้นตลอด โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เคยเป็นข้าราชการและมีตำแหน่งสูง เคยมีอำนาจและบริหารเวดล้อม เมื่อเกษียณอายุราชการ อาจจะไม่ได้รับการยกย่องจากสังคมเหมือนเดิม เกิดความเสียดายอำนาจและตำแหน่งที่เสียไป เยาวชนและหนุ่มสาวหลายคนมีทัศนคติไม่ดีต่อผู้สูงอายุ เห็นคนรุ่นเก่า ล้าสมัย พูดไม่รู้เรื่องและไม่มีประโยชน์ ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง ทำให้เยาวชนมีความกดดันที่ต่อพ่อแม่ ครู อาจารย์ น้อยลงทำให้ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแล

5. ปัญหาด้านจิตใจ ผู้สูงอายุจะไม่สามารถได้รับความเอาใจใส่ และความอบอุ่นจากลูกหลานอย่างเพียงพอ ทำให้รู้สึกท้อแท้ อ่างว้าง และอาจจะมีภาวะวิตกกังวลต่างๆ เช่น กังวลว่าจะถูกลูกหลาน และญาติพี่น้องทอดทิ้ง กังวลในเรื่องความตาย ผู้สูงอายุมักมีอาการเปลี่ยนแปลง เช่น เศร้า เฉยเมย เอาแต่ใจตนเอง ผู้สูงอายุบางคน ก็ยังมีความต้องการความสุขทางโลกีย์ ซึ่งไม่เหมาะสมกับวัยของตนทำให้ได้รับความผิดหวัง

6. ปัญหาด้านครอบครัว การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ในอดีตจะเป็นครอบครัวใหญ่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นและมีความอบอุ่น ระหว่างพ่อแม่ และลูกหลาน แต่ในปัจจุบันครอบครัวคนไทย โดยเฉพาะในเขตเมือง จะเป็นครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ ลูกหลานจะมาทำงานในเขตเมือง ทิ้งพ่อแม่ให้เฝ้าบ้าน ทำให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่ได้รับการดูแล และได้รับความอบอุ่นดังเช่นอดีตที่ผ่านมา

7. ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย และชุมชน ที่อยู่อาศัย ไม่ได้เตรียมการรองรับให้ผู้สูงอายุได้รับความสะดวกสบาย บ้านที่ซื้อมาจากหมู่บ้าน ไม่มีราวจับสำหรับผู้สูงอายุ ไม่มีทางเดิน ทางลาดสำหรับผู้สูงอายุ ไม่มีที่ว่างสำหรับ ทำกิจกรรม เช่น การออกกำลังกาย การพบปะพูดคุยระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน

แนวทางการแก้ไขปัญหา

1. ควรปรึกษากันว่าใครจะเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ และทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจ และมีความพร้อมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ การมีบ้านที่ดีพร้อม แต่ถ้าไม่มีสังคมที่ดี ก็ไม่มีประโยชน์ ผู้สูงอายุก็จะเหงา สภาพจิตใจไม่ดี อารมณ์ไม่ดี
2. ผู้ดูแลผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุเอง ควรมีความรู้ความเข้าใจในลักษณะและพฤติกรรมของตัวเอง เพื่อที่จะสามารถเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันและการปรับตัวเข้าหากัน
3. ควรผูกมิตรกับเพื่อนบ้านใกล้เคียงด้วย เพื่อสามารถดูแลซึ่งกันและกัน

2.6.2 ความต้องการของผู้สูงอายุ

บุคคลเมื่อก้าวสู่วัยสูงอายุ ซึ่งเป็นวัยท้อของชีวิต เป็นช่วงที่ควรได้รับการช่วยเหลือ ประคับประคองจากสังคม ในสังคมไทยมีวัฒนธรรมในการดูแลพ่อแม่ ญาติ ผู้สูงอายุ แต่ปัจจุบันจากสภาพ เศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไป ทำให้มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทย และส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งคนในสังคมควรตระหนักถึงภาระความรับผิดชอบต่อกลุ่มผู้สูงอายุ เพราะเป็นวัยที่สภาพร่างกาย จิตใจ และสถานภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงเสื่อมถอยลงตามธรรมชาติ ผู้สูงอายุ จึงเป็นวัยที่ควรได้รับความเข้าใจและได้รับการดูแลช่วยเหลือ ความต้องการของผู้สูงอายุ มีดังนี้

ความต้องการด้านร่างกาย

1. ต้องการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์
2. ต้องการมีผู้ช่วยเหลือดูแลอย่างใกล้ชิด
3. ต้องการที่อยู่อาศัยที่สะอาด อากาศดี สิ่งแวดล้อมดี
4. ต้องการอาหารการกินที่ถูกต้องลักษณะตามวัย
5. ต้องการมีผู้ดูแลช่วยเหลือให้การพยาบาลอย่างใกล้ชิดเมื่อยามเจ็บป่วย
6. ต้องการได้รับการตรวจสุขภาพ และการรักษาพยาบาลที่สะดวก รวดเร็ว ทันทีที่
7. ต้องการได้รับการรักษาพยาบาลแบบให้เปล่าจากรัฐ
8. ความต้องการได้พักผ่อน นอนหลับอย่างเพียงพอ
9. ความต้องการบำรุงรักษาร่างกาย และการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ
10. ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ

ความต้องการทางด้านจิตใจ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย และสังคมจะทำให้จิตใจของผู้สูงอายุเปลี่ยนไปด้วย ผู้สูงอายุจะ ปรับจิตใจ และอารมณ์ไปตามการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ จะมีการปรับปรุง และพัฒนาจิตใจของตัวเอง ให้เป็นไปในทางที่ดีงามมากขึ้น สามารถควบคุมจิตใจได้ดีกว่าหนุ่มสาว ดังนั้น เมื่อคนเราอายุมากขึ้น ความสุขุมเยือกเย็น จะมีมากขึ้นด้วย แต่การแสดงออก จะขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละบุคคล การศึกษา ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมในชีวิตของคนคนนั้น

ความเครียดที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุ มีผลต่อจิตใจของผู้สูงอายุมาก ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของจิตใจที่พบคือ

1. **การรับรู้** ผู้สูงอายุจะยึดติดกับความคิด และเหตุผลของตัวเอง การรับรู้สิ่งใหม่ๆ จึงเป็นไปได้ยาก ความจำก็เสื่อมลง
2. **การแสดงออกทางอารมณ์** การแสดงออกทางอารมณ์ของผู้สูงอายุ เกี่ยวเนื่องกับการสนองความต้องการของจิตใจ ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผู้สูงอายุจะมีความรู้สึกต่อตนเองในแง่ต่างๆ ส่วน

ใหญ่เป็นความท้อแท้ น้อยใจ โดยรู้สึกว่าการสังคมไม่ให้ความสำคัญกับตนเอง เหมือนที่เคยเป็นมาก่อนทำให้ผู้สูงอายุ มีอารมณ์ไม่มั่นคง การกระทบกระเทือนใจเพียงเล็กน้อย จะทำให้ผู้สูงอายุเสียใจ หงุดหงิดหรือโกรธง่าย ต้องการการยอมรับ และเคารพยกย่องนับถือ และการแสดงออกถึงความมีคุณค่าของผู้สูงอายุ โดยสมาชิกในครอบครัว สังคมของผู้สูงอายุ

3. **ความสนใจสิ่งแวดล้อม** ผู้สูงอายุจะสนใจสิ่งแวดล้อม เฉพาะที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ และตรงกับ ความสนใจ ของตนเองเท่านั้น
4. **การสร้างวิถีดำเนินชีวิตของตนเอง** การมีอายุมากขึ้นคือ การเข้าใกล้กาลเวลาแห่งการสิ้นสุดของชีวิต การยอมรับสภาพดังกล่าว ทำให้ผู้สูงอายุบางคน มุ่งสร้างความดีงามให้แก่ตนเองเพิ่มมากขึ้น
5. **ความผิดปกติทางจิตใจและในวัยสูงอายุ** แยกเป็นกลุ่มอาการทางจิต 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ
 1. กลุ่มอาการทางจิตเนื่องจากสมองเสื่อม
 2. กลุ่มอาการผิดปกติด้านจิตใจและอารมณ์

ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจสังคม

1. ต้องการได้รับความสนใจจากผู้อื่น
2. ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว สังคมและหมู่คณะ
3. ต้องการช่วยเหลือสังคมและมีบทบาทในสังคมตามความถนัด
4. ต้องการสนับสนุน ช่วยเหลือจากครอบครัว และสังคมทั้งทางด้านความเป็นอยู่รายได้บริการจากรัฐ
5. ต้องการมีชีวิตร่วมในชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสังคม
6. ต้องการลดการพึ่งพาคนอื่นให้น้อยลง ไม่ต้องการความเมตตาสงสาร (ที่แสดงออกโดยตรง)
ต้องการการประกันรายได้

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2540) กล่าวถึงความต้องการของผู้สูงอายุ จากครอบครัว คือ การดูแลจากครอบครัว โดยครอบครัวสามารถให้การเกื้อหนุนและการดูแลผู้สูงอายุ 3 ด้าน คือ

1. ด้านร่างกาย ได้แก่ การดูแลเมื่อผู้สูงอายุเจ็บป่วยและไม่สามารถดูแลตนเองได้ ซึ่งผู้ดูแล จะได้แก่ คู่สมรสหรือสมาชิกในครัวเรือน และอาจต้องได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันของสังคมในด้าน การแพทย์ และการรักษาพยาบาล

2. ด้านสังคม ครอบครัวสามารถให้การเกื้อหนุนผู้สูงอายุ โดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ภายในครอบครัว ระหว่างผู้สูงอายุกับบุตรที่โตแล้ว และการดูแลด้านและการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใน ชุมชนของผู้สูงอายุ

3. ด้านเศรษฐกิจ ในสังคมเกษตรกรรม ผู้สูงอายุจะทำงานโดยไม่มีเกษียณอายุ ผู้สูงอายุที่ยังสามารถประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จึงยังคงเอื้อประโยชน์ให้แก่ครอบครัวและชุมชนต่อไป ส่วนในสังคมสมัยใหม่และในสังคมเมือง ผู้สูงอายุที่เกษียณอายุจะกลับสู่บ้านเกิดในชนบทหลังจากเกษียณแล้ว โดยเฉพาะผู้ที่มีรายได้น้อยจะกลับไปใช้ชีวิตที่เรียบง่ายในชนบทมากกว่า แต่ความคิดเช่นนี้ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาเนื่องจากมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว แนวโน้มของผู้สูงอายุที่กลับสู่ชนบทหลังเกษียณอายุได้ลดลงเพราะผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเมือง มีโอกาสในการรับบริการต่างๆมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชนบท รัฐบาลจำเป็นต้องให้ความสำคัญแก่กลุ่มผู้สูงอายุซึ่งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนยากจนซึ่งมีปัญหาต่างๆ มากมาย เช่น ปัญหาในด้านมาตรฐานการครองชีพ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาหารายได้ ปัญหาที่อยู่อาศัย และปัญหาสภาพแวดล้อม นอกจากรัฐบาลแล้วกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่ช่วยเหลือผู้สูงอายุอาจประกอบด้วยกลุ่มศาสนา และกลุ่มบริการสังคมต่างๆ ผู้สูงอายุในชุมชนอาจรวมตัวกันเป็นสมาคมและกลุ่มต่างๆ ดังนี้คือ กลุ่มหรือสมาคมซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงมารวมตัวกัน กลุ่มที่มีอาชีพเดียวกัน กลุ่มที่มีความสนใจร่วมกันและกลุ่มสวัสดิการสังคมต่างๆ ผู้สูงอายุที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ จะสามารถมีบทบาทในการประกอบกิจกรรมต่างๆ นอกภาครัฐได้ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ จะมีประโยชน์แก่ผู้สูงอายุและชุมชน เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้สูงอายุจำนวนมากได้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ ตั้งแต่ยังอยู่ในวัยหนุ่มสาว เนื่องจากมีความสนใจส่วนตัวในกิจกรรมนั้นๆ การเข้าร่วมกลุ่มทำให้คนหนุ่มสาวและผู้สูงอายุเหล่านี้ สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในงานสังคมสงเคราะห์ได้อย่างต่อเนื่อง

จิราพร เกศพิชญ์วัฒนา จันทรพิชญ์ แสงเทียนฉายและยุพิน อังสุโรจน์ (2543) สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุไทย ซึ่งประกอบด้วยมิติต่าง ๆ 5 มิติ คือ ความสามัคคีปรองดอง การพึ่งพาอาศัยกันและกัน ความสงบสุขและการยอมรับ การเคารพนับถือและความเบิกบาน

ความสามัคคีปรองดอง (Harmony) เกิดขึ้นระหว่างบุคคลในครอบครัว เช่น ลูกหลาน การเป็นมิตรที่ดีต่อกันระหว่างเพื่อน เพื่อนบ้าน ตลอดจนความสำเร็จ ความก้าวหน้าของบุคคลในครอบครัว ลูกหลานนำมาซึ่งความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุ

การพึ่งพาอาศัยกันและกัน (Interdependence) ผู้สูงอายุแสดงความรู้สึกสบายใจ มีความสุขในการที่ตนเองได้ทำตนให้เป็นประโยชน์หรือช่วยเหลือลูกหลาน บุคคลในครอบครัว ในขณะที่เดียวกันบุคคลในครอบครัวหรือลูกหลานตอบแทนโดยการเลี้ยงดู ช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในยามเจ็บป่วย ความสบายใจเกิดจากการมีคุณค่าในตนเอง ที่ผู้สูงอายุรู้สึกกว่าตนเองยังสามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีประโยชน์แก่ลูกหลานมิใช่พึ่งพาลูกหลานฝ่ายเดียว

ความสงบสุขและการยอมรับ (Calmness and Acceptance) การทำใจให้ยอมรับและหาความสงบในจิตใจ การปล่อยวางความคิดที่ทำให้ไม่สบายใจ ปล่อยกับสิ่งที่ตนเองไม่สามารถขัดขวางหรือควบคุมได้ ทำใจให้สงบ ไม่คิดมากหรืออารมณ์เสีย ไม่ก่อกวนกับสิ่งที่ไม่สบายใจ

การเคารพนับถือ (Respect) การที่ผู้สูงอายุรับรู้ มีความรู้สึกถึงการเคารพให้เกียรติหรือคำแนะนำให้แก่ผู้อาวุโสน้อยกว่า มีผู้รับฟังหรือปฏิบัติตาม การเคารพนับถือที่ผู้สูงอายุได้รับจากบุคคลอื่นแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในชีวิตของผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตที่ดี เป็นที่เคารพนับถือของบุคคลในชุมชนนั้น ๆ

ความเบิกบาน (Enjoyment) ความรู้สึกสดชื่นมีชีวิตชีวา และสนุกสนานรื่นรมย์กับสิ่งรอบตัว ความเบิกบานอาจเกิดจากการทำกิจกรรมกับเพื่อนหรือกลุ่มผู้สูงอายุในวัยเดียวกัน เช่น ร่วมกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ ไปวัด หรืออาจเป็นความเบิกบานจากการทำสิ่งที่ตนเองชอบ งานยามว่าง หรือเก็บเกี่ยวความสุขเล็กๆน้อยๆที่อยู่รอบตัว รวมทั้งการมีอารมณ์ขัน

2.6.3 หลักการจัดบริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุของสหประชาชาติ

สหประชาชาติได้รับรองหลักการสำหรับผู้สูงอายุเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1991 (พ.ศ. 2534) ซึ่งกรมประชาสงเคราะห์ได้ใช้เป็นหลักสำคัญในการกำหนดแนวทางในการจัดบริการให้แก่ผู้สูงอายุ ดังนี้

หลักการที่ 1 การมีเสรีภาพ

1. ผู้สูงอายุควรได้รับ อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และการดูแลสุขภาพอนามัยอย่างเพียงพอ โดยการมีรายได้ การสนับสนุนของครอบครัวและชุมชน
2. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการทำงานหรือสามารถได้รับรายได้อื่นๆ
3. ผู้สูงอายุควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าเมื่อใดจะต้องพ้นจากการทำงาน
4. ผู้สูงอายุควรได้รับการฝึกอบรมและการศึกษาตามความเหมาะสม
5. ผู้สูงอายุควรที่จะได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่สงบ ปลอดภัยด้วยความพึงพอใจตามกำลังความสามารถ

หลักการที่ 2 การมีส่วนร่วม

1. ผู้สูงอายุควรได้มีส่วนร่วมในการกำหนดและดำเนินงานตามนโยบายต่างๆ ที่จะส่งผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ที่ดีของตนและสามารถถ่ายทอดความรู้และทักษะให้กับชนรุ่นหลัง
2. ผู้สูงอายุควรที่จะได้รับการพัฒนาโอกาสต่างๆ เพื่อให้บริการแก่ชุมชนและเป็นอาสาสมัครในตำแหน่งที่เหมาะสมตามความสนใจและกำลังความสามารถของตน
3. ผู้สูงอายุควรมีบทบาทที่จะจัดตั้งกลุ่มหรือสมาคมของผู้สูงอายุเองได้

หลักการที่ 3 การได้รับการดูแล

1. ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชนและได้รับการคุ้มครอง
2. ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลด้านสุขภาพอนามัยเพื่อให้ได้รับการฟื้นฟูทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ให้ดีขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันหรือชะลอการเจ็บป่วยในระยะเริ่มต้น
3. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการเข้าถึงบริการทางสังคมและกฎหมาย เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุน การเป็นอิสระ การคุ้มครองและการได้รับการดูแล
4. ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแล คุ้มครอง ฟื้นฟูและส่งเสริมทางด้านสังคมและ จิตใจอย่างเหมาะสมจากสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุที่มีสภาพแวดล้อมที่มั่นคง
5. ผู้สูงอายุควรได้รับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

หลักการที่ 4 การบรรลุความพึงพอใจของตนเอง

1. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มความสามารถ
2. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษา วัฒนธรรม จิตใจ และกิจกรรมนันทนาการของสังคม

หลักการที่ 5 ความมีศักดิ์ศรี

1. ผู้สูงอายุควรที่จะดำรงชีวิตอยู่ด้วยศักดิ์ศรีและความปลอดภัย โดยปราศจากการถูกแสวงหาผลประโยชน์ ถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจ
2. ผู้สูงอายุควรได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมตามสถานภาพและภูมิหลังและมีอิสระในการช่วยเหลือตนเองทางด้านเศรษฐกิจ

นอกจากหลักการต่าง ๆ ที่กล่าวมา ในปี พ.ศ. 2542 องค์การสหประชาชาติ ได้ประกาศให้ปีนั้นเป็นปีสากลว่าด้วยผู้สูงอายุ (International Year of Older Persons) และได้เชิญชวนให้ประเทศสมาชิกได้ร่วมจัดกิจกรรมและเฉลิมฉลองปีดังกล่าว โดยมีหลักการของสหประชาชาติในการจัดกิจกรรม “มุ่งสู่สังคมเพื่อคนทุกวัย” (Towards a Society For all Ages) เพื่อลดช่องว่างในสังคมระหว่างผู้สูงอายุกับบุคคลวัยอื่น ๆ โดยมีหลักการว่า ผู้สูงอายุได้รับการเอาใจใส่ในสังคมด้านต่างๆ ดังนี้

- ความเป็นอิสระ (Independence)
- การมีส่วนร่วม (Participation)
- การดูแลเอาใจใส่ (Care)
- ความพึงพอใจในตนเอง (Self- Fulfillment)
- ความมีศักดิ์ศรี (Dignity)

นโยบายการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของครอบครัวในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ (วิทยาลัย
ประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540)

รัฐต้องดำเนินนโยบายและโครงการระบบเกื้อหนุนเพื่อให้ครอบครัวมีขีดความสามารถในการ
เป็นหน่วยหลักรับผิดชอบดูแลผู้สูงอายุ เนื่องจากเหตุผล

1. รัฐไม่สามารถรับภาระในการจัดตั้งสถาบันในระดับชาติเพื่อดูแลผู้สูงอายุจำนวนมากได้
2. การไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรใดๆ จะดูแลผู้สูงอายุได้ดีเท่าครอบครัว ซึ่งสามารถให้ความ
รักและความรู้สึกที่ผู้สูงอายุต้องการได้
3. การที่ยังคงมีผู้สูงอายุจำนวนมากที่ไม่ได้รับการเกื้อหนุนจากครอบครัวเพราะไม่มีบุตร
ไม่ได้สมรส หรือไม่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน หรือมีครอบครัวที่มีปัญหาเศรษฐกิจและสังคมซึ่งไม่สามารถให้
การเกื้อหนุนผู้สูงอายุได้ ครอบครัวเหล่านี้มักจะมีสตรีวัยกลางคนเป็นหัวหน้าครอบครัว และต้องการได้รับความ
ช่วยเหลือจากรัฐทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

4. หน่วยครอบครัวต้องการความช่วยเหลืออย่างมากในขณะที่ค่านิยมกำลังเปลี่ยนแปลงไปใน
ทิศทางที่ความรักและความผูกพันค่อยๆ เสื่อมคลายลงเนื่องจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเป็น
เมือง กระแสการย้ายถิ่น อธิปไตยของวัฒนธรรมทันสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดขนาดของครอบครัว ครอบครัว
ต้องการความสนับสนุนเพื่อให้สามารถดูแลผู้สูงอายุต่อไป รัฐควรดำเนินนโยบายการให้การส่งเสริมและ
ให้บริการต่างๆ แก่สังคมโดยคำนึงถึงโครงสร้างของสังคมและวัฒนธรรมของภูมิภาคต่างๆ ของแต่ละประเทศใน
เอเชีย และนำทรัพยากรทางเศรษฐกิจมาร่วมในการพิจารณาด้วย และจะต้องตระหนักว่าปัญหาเกี่ยวกับ
ผู้สูงอายุไม่ได้เป็นปัญหาที่เกิดจากตัวผู้สูงอายุเองแต่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ และ
ความเจริญทางเศรษฐกิจย่อมจะเป็นพื้นฐานที่ทำให้รัฐสามารถดำเนินนโยบายอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุได้
ในขณะเดียวกันรัฐจะต้องส่งเสริมค่านิยมทางประเพณีและวัฒนธรรม และส่งเสริมผู้สูงอายุให้เป็นสมาชิกที่มี
คุณค่าและได้รับความเคารพนับถือจากสังคม ทั้งนี้โดยจะต้องได้รับการสนับสนุนจากสื่อมวลชนเพื่อให้ผู้สูงอายุ
ได้รับการศึกษาและการสนทนา การปลูกฝังให้ประชากรมีความรักและเคารพผู้สูงอายุจะต้องเริ่มในวัยเด็ก
โดยโรงเรียนสามารถเน้นการศึกษาเรื่องครอบครัว การจัดให้มี "วันครอบครัว" จะช่วยให้ผู้สูงอายุและคนหนุ่ม
สาวมีความใกล้ชิดและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรร ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล สุขภาพ ครอบครัว เศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมและสังคมกับความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ดังนี้

มารศรี นุชแสงพลี (2532) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ สุขภาพ ค่านิยม รสนิยม ความคิดเกี่ยวกับตนเองและทัศนคติต่อการศึกษาในอนาคต การใช้เวลาว่างของผู้สูงอายุ มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่ได้รับการศึกษาสูงสุดกับกลุ่มที่ได้รับการศึกษาต่ำสุด คือ ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมด้านนันทนาการ ทำงานอดิเรก เล่นกีฬา เป็นสมาชิกชมรม ทำกิจกรรมทางการเมือง งานอาสาสมัคร หรืออ่านหนังสือ ส่วนผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่ำจะมีอาชีพทางด้าน การเกษตร บริการ และอาชีพที่ต้องใช้แรงงาน ซึ่งให้ค่าตอบแทนในระดับที่ต่ำกว่า ด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพจากควมมีอายุ ทำให้ความสามารถด้านร่างกายลดน้อยลง เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ต้องพึ่งพิงผู้อื่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ มีบทบาทสำคัญต่อการตอบสนองความต้องการด้านที่อยู่อาศัยในสภาพที่ดี อาหารมีคุณค่า การรักษาพยาบาลอย่างถูกต้อง อุปกรณ์อำนวยความสะดวก จากข้อจำกัดของการประกอบอาชีพ จากควมมีอายุทำให้รายได้ลดลง ส่งผลทำให้เกิดความยากลำบากในการดูแลตนเองด้านสุขภาพและส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านครอบครัว ผู้สูงอายุต้องการความรักเอาใจใส่จากครอบครัว โดยเฉพาะผู้ที่ช่วยเหลือตนเองได้น้อยลงจากปัญหาสุขภาพ การที่ผู้สูงอายุมีคู่สมรสหรือบุตรหลานเป็นผู้คอยดูแลทุกข์สุขคอยช่วยเหลือหรือให้ความเคารพนับถือ ยกย่องให้ความสำคัญ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าตนเองเป็นบุคคลที่มีความหมายต่อครอบครัว ด้านสังคมความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับบุคคลภายนอก มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตญาติหรือเพื่อนที่มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน มีความหวังดีคอยให้ความช่วยเหลือ เห็นอกเห็นใจและสามารถปรับทุกข์ ซึ่งรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวจะนำไปสู่ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตรหลาน มักแยกตัวเองออกจากสังคม ทำให้รู้สึกโดดเดี่ยวว่าเหว หรือรู้สึกว่าคุณค่าตนเองไม่มีความหมายส่งผลให้ความพึงพอใจในชีวิตลดต่ำลง

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2540) ศึกษาผู้สูงอายุจำนวน 250 คน ใน ต.แม่สา อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ ด้านการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ลำพังคนเดียวมีร้อยละ 11.2 ร้อยละ 37.6 อยู่กัน 2-3 คน ร้อยละ 36.8 อยู่กัน 4-5 คน และร้อยละ 14.4 อยู่กันตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป นับว่าผู้สูงอายุมีได้อาศัยอยู่โดดเดี่ยวจนเกินไป สำหรับการอยู่อาศัยกับบุตรนั้น พบมีร้อยละ 32.8 ไม่มีบุตรอาศัยอยู่ด้วย มีร้อยละ 52.4 ที่มีบุตรอาศัยอยู่ด้วย 1 คน และร้อยละ 14.8 มีบุตรอาศัยอยู่ด้วย 2 คน และมากกว่าขึ้นไป ด้านการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุร้อยละ 44.8 มีหลานสายตรงที่เป็นโสดอาศัยอยู่ด้วย ร้อยละ 43.2 มีคู่สมรสอาศัยอยู่ด้วย ผู้สูงอายุร้อยละ 34.8 มีญาติอื่น ๆ ที่สมรสแล้วอาศัยอยู่ด้วย ผู้สูงอายุร้อยละ 14.8-16.4 มีบุตรชายบุตรสาวที่เป็นโสดอาศัยอยู่ด้วย และร้อยละ 20.0-30.0 มีบุตรชายบุตรสาวที่สมรสแล้วอาศัยอยู่ด้วย

สุกัญญา นิธิจักร และนงนุช สุนทรชวกานต์ (2542) ศึกษาแนวทางการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการลงทุนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไทย ด้านการจัดสรรงบประมาณที่รัฐให้แก่ผู้สูงอายุ ความสนใจของรัฐต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยใช้เกณฑ์รายได้ และเกณฑ์อายุเป็นหลัก พยากรณ์รายจ่ายเพื่อผู้สูงอายุ จนสิ้นสุดแผนปฏิบัติการจัดสวัสดิการและการสงเคราะห์ผู้สูงอายุในช่วงปี 2542 - 2554 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่ารายจ่ายที่รัฐให้ในรูปสวัสดิการผู้สูงอายุทั่วไป ที่จ่ายผ่านกระทรวงแรงงานและสวัสดิการ ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ในด้านสถานสงเคราะห์คนชราและศูนย์บริการเป็นค่าใช้จ่ายในด้านบริหารจัดการ ส่วนด้านเบี้ยยังชีพ ไม่ถึงร้อยละ 50 ของผู้สูงอายุที่ยากจนที่ได้รับการจัดสรร งบประมาณรายจ่ายด้านสาธารณสุขที่รัฐให้แก่โครงการสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อย และผู้ที่สังคมควรช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่ถึงร้อยละ 50 เมื่อพยากรณ์รายจ่ายทั้งสองส่วนรวมกันไปจนถึงปี 2554 พบว่ารายจ่ายที่รัฐจ่ายเป็นสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุที่ยากจนทั่วไป จะประมาณร้อยละ 0.15 0.75 0.83 และ 0.94 ของรายได้ประชาชาติ รายจ่ายของรัฐบาล รายได้ของรัฐบาล และรายได้จากภาษีอากร โดยสรุป รัฐยังให้การดูแลด้านสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุที่ยากจนน้อยมาก และควรมีมาตรการส่งเสริมให้สถาบันครอบครัว และภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุ

ประนอม โอทกานนท์, ขวนพิศ สินธุวรการและผ่องใส เจนศุภการ (2543) ศึกษาความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ โดยศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านการปฏิบัติตน จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้สูงอายุเรียงตามลำดับได้แก่ การปฏิบัติตนด้านสังคม (การมีกิจกรรมทั้งต่อครอบครัว เมืองและชุมชน) การปฏิบัติตนด้านร่างกาย (การดูแลร่างกาย) การปฏิบัติตนด้านเศรษฐกิจ (การทำงานและมีรายได้) การมีรายได้พอดีใช้ การมีรายได้เหลือเก็บ และการมีอายุน้อย (เป็นผู้สูงอายุวัยต้น) นอกจากนี้ยังพบว่าตัวแปรอื่นๆที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ ได้แก่ การมีสมาชิกอื่นอยู่ในครอบครัว การมีคู่สมรส การมีอาชีพเกษตรกรรมและการมีการศึกษาสูง

ประมวณ พิรัชพันธุ์ (2543) ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในสังคมไทย ด้านที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อม และความคิดเห็นของผู้สูงอายุและผู้ใกล้ชิดเกี่ยวกับแนวทางการจัดบริการด้านดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มีอายุระหว่าง 55-70 ปี ทั้งชายและหญิง ในสาขาอาชีพต่าง ๆ และผู้ดูแลผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดต่างๆ คัดเลือกมาภาคละ 2 จังหวัด รวม 8 จังหวัดทั่วประเทศ เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างและแบบสังเกตชุมชน ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ไม่มีส่วนใดที่จัดได้เหมาะสมกับการอยู่อาศัยในวัยสูงอายุ โดยเฉพาะด้านความสะดวกสบายตามอัตภาพของผู้อยู่อาศัย ผู้สูงอายุไม่มีการเตรียมการเกี่ยวกับที่พักอาศัย ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำและตกแต่งบ้านเรือนให้เหมาะสมกับการอยู่อาศัยเพื่อให้ชีวิตมีความสะดวกสบาย ปลอดภัย และยืดเวลาการพึ่งพาหรือเป็นภาระแก่บุตรหลาน ผู้สูงอายุคิดว่าเมื่อถึงวันช่วยตนเองไม่ได้ ลูกหลานก็คงจะเลี้ยงดู และไม่มีความรู้ว่ารัฐมีการจัดบริการสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุในเรื่องนี้ พอใจอยู่อาศัยในที่สงบ ใกล้ชิดธรรมชาติ ในแวดวงความอบอุ่นของครอบครัวญาติมิตร ลักษณะบ้านที่ชอบคือ บ้านเดี่ยว มีขนาดและบริเวณบ้านพอสมควร ไม่ใหญ่โต เพียงมีให้คับแคบ อัดอัด มีสิ่งของเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกในด้านการดำรงชีวิตประจำวันตามความจำเป็น ต้องการให้รัฐจัดบริการสวัสดิการหลากหลาย ในลักษณะที่ช่วยให้ผู้สูงอายุได้อยู่อยู่กับครอบครัวยาวนานที่สุด และเป็นภาระต่อครอบครัว

น้อยที่สุด สิ่งที่ต้องการให้รัฐจัดบริการให้คือ บริการด้านการแพทย์ การให้คำปรึกษา เป็นเพื่อนช่วยคิด และให้มีสวัสดิการเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย ยากไร้ และขาดที่พึ่ง ในด้านสภาพแวดล้อม ผู้สูงอายุต้องการชุมชนที่มีบริการทำให้ชีวิตสะดวกสบายขึ้น รวมถึงบริการทางสังคม เช่น การศึกษา อนามัย และการพักผ่อนหย่อนใจ มีความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติและภัยจากมนุษย์ มีบริการสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย

สุมาลี สังข์ศรี (2543) ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมไทย ด้านการรับ การศึกษาความรู้ข่าวสารและความคิดเห็นของผู้สูงอายุและผู้ใกล้ชิดเกี่ยวกับแนวทางการจัดบริการให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มีอายุระหว่าง 55-70 ปี ทั้งชายและหญิงใน สาขาอาชีพต่าง และผู้ดูแลผู้สูงอายุซึ่งอาศัยอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ คัดเลือกมาภาคละ 2 จังหวัด รวม 8 จังหวัด ทั่วประเทศ เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างและแบบสังเกตชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุ ต้องการรับความรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ผู้ใกล้ชิดผู้สูงอายุเห็นว่าความรู้ข้อมูลข่าวสารมีความจำเป็นมากแก่ ผู้สูงอายุ ความรู้ข้อมูลข่าวสารที่ผู้สูงอายุต้องการ ได้แก่ ความรู้ด้านสุขภาพร่างกาย ข่าวสารทั่วไป สุขภาพจิต สภาพแวดล้อม ศาสนา นันทนาการ กฎหมาย และอาชีพ วิธีการรับความรู้ข้อมูลข่าวสาร คือ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ สื่อบุคคล หนังสือตำรา ผู้สูงอายุเห็นว่า ความรู้ข้อมูล ข่าวสารที่เผยแพร่อยู่ในปัจจุบัน มีเนื้อหา เกี่ยวกับผู้สูงอายุน้อยมาก เนื้อหาเข้าใจยากไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุและไม่น่าสนใจ สื่อที่ผู้สูงอายุต้องการ ถ้าเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ต้องการให้นำเสนอเนื้อหาแบบการถามตอบมากที่สุด รองลงมาเป็นแบบเนื้อหาที่มี ภาพประกอบและแบบบทสัมภาษณ์ ส่วนสื่อที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์ เช่น รายการวิทยุ โทรทัศน์ ผู้สูงอายุชอบรายการ แบบการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์มากที่สุด รองลงมาเป็นรายการถามตอบปัญหา การเชิญวิทยากร บรรยาย การสาธิต ให้ความรู้สลับการแสดงพื้นบ้านตามลำดับ ส่วนการให้ความรู้โดยสื่อบุคคลหรือวิทยากรนั้น ผู้สูงอายุต้องการให้การอบรมแต่ละครั้งใช้เวลาไม่เกิน 1 วัน ส่วนสถานที่จัดฝึกอบรมหรือให้ความรู้นั้น ผู้สูงอายุ เสนอแนะให้เป็นศาลาวัด หรือศาลาเอนกประสงค์ในหมู่บ้าน รองลงมาคือ โรงเรียนในตำบลหรือหมู่บ้าน

สุมาลี สังข์ศรี (2543) ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมไทยด้านสังคมและ นันทนาการเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การทำกิจกรรมนันทนาการ และศึกษาความคิดเห็นของ ผู้สูงอายุและผู้ใกล้ชิดผู้สูงอายุเกี่ยวกับแนวทางการจัดบริการช่วยเหลือที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ ด้านการเข้า สังคมและการทำกิจกรรมนันทนาการ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงในสาขาอาชีพต่าง ๆ อายุ ระหว่าง 55-70 ปี และอาศัยอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งคัดเลือกมาภาคละ 2 จังหวัด รวม 8 จังหวัดทั่วประเทศ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างและแบบสังเกตชุมชน ผลการวิจัย พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ผู้สูงอายุร้อยละ 90 ยังร่วมกิจกรรมสังคมเป็นครั้งคราว เป็นกิจกรรม ภายในชุมชน ได้แก่ งานบุญ งานประเพณี งานเทศกาล งานของเพื่อนบ้าน ผู้สูงอายุร้อยละ 43 ไม่ได้เป็น สมาชิกชมรมหรือกลุ่มใดเลย ในขณะที่ร้อยละ 23 เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ และร้อยละ 11 เข้าร่วมกลุ่ม ศาสนา ผู้สูงอายุเกือบทั้งหมดเห็นว่ามี ความจำเป็นที่ผู้สูงอายุจะต้องเข้าสังคมพบปะกับบุคคลอื่น ปัญหาที่พบ คือ ผู้สูงอายุไม่มีเวลา ไม่มีเงินใช้จ่าย ไม่มีพาหนะ และมีปัญหาสุขภาพ โดยได้เสนอแนะให้บุคคลและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือโดยการให้ผู้นำหมู่บ้านหรือเจ้าหน้าที่จัดประชุมรวมกลุ่มผู้สูงอายุภายในชุมชน

จัดให้มีสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งในชุมชนที่ผู้สูงอายุจะไปพักผ่อนหรือพบปะกันในยามว่าง จัดหางานอดิเรกให้ผู้สูงอายุร่วมกันทำ และมีการให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุในการเข้าสังคม ด้านบุตรหลานหรือผู้ใกล้ชิด ผู้สูงอายุต้องการให้ครอบครัวช่วยคือ ช่วยพาไปร่วมกิจกรรมสังคมเป็นครั้งคราว ช่วยให้ผู้สูงอายุมีเวลาว่างจากภารกิจต่าง ๆ เพื่อจะไปร่วมกิจกรรมสังคมได้ และช่วยให้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะจัดในชุมชน ด้านหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ผู้สูงอายุต้องการให้จัดสวัสดิการด้านสุขภาพ ให้สิ่งของและเงินช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ไร้ที่พึ่ง จัดชมรมผู้สูงอายุ จัดให้ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง และผู้สูงอายุต้องการช่วยเหลือชุมชนและสังคม โดยมีส่วนช่วยจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน อาจจะช่วยด้วยแรงกาย ช่วยให้คำแนะนำหรือช่วยบริจาค ด้านการทำกิจกรรมนันทนาการ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ทำกิจกรรมนันทนาการอยู่บ้างและเห็นความจำเป็นในการทำกิจกรรมเพื่อพักผ่อนยามว่าง กิจกรรมนันทนาการที่ผู้สูงอายุชอบคือ การพบปะพูดคุยกับลูกหลาน ญาติ เพื่อน รองลงมาคือ ดูโทรทัศน์ ศึกษาปฏิบัติธรรม และปลูกต้นไม้ ปัญหาที่พบในการทำกิจกรรมนันทนาการคือ ไม่มีเวลา สุขภาพไม่อำนวย ไม่มีอุปกรณ์ ไม่มีทุนทรัพย์ ประเภทความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมนันทนาการที่ผู้สูงอายุต้องการคือ ข้อควรระวังเกี่ยวกับสุขภาพในการทำกิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุต้องการให้บุตรหลานหรือคนในครอบครัวพาไปร่วมกิจกรรมนันทนาการบ้าง หาหนังสือที่เกี่ยวข้องมาให้บ้าง ต้องการให้ชุมชนจัดสถานที่สำหรับกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุ ต้องการให้มีการจัดกิจกรรมนันทนาการอย่างสม่ำเสมอในชุมชน ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมนันทนาการ

สุขุมล ธานีเศรษฐองกุล และคณะ (2546) ศึกษาพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุหญิงเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และความต้องการของผู้สูงอายุเมื่อเจ็บป่วยและเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่รับประทานอาหารเช้าครบ 3 มื้อ เป็นอาหารสุกประเภทปลาและผัก ดื่มน้ำน้อย ผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวให้ความสนใจในเรื่องอาหารมากขึ้น มีผู้สูงอายุเพียงส่วนน้อยที่ออกกำลังกายสม่ำเสมอ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาท้องผูก สำหรับผู้ที่มีปัญหาท้องผูกแก้ปัญหาโดยใช้ยาแผนปัจจุบันและสมุนไพร ผู้สูงอายุบางคนมีปัญหาการกลืนปัสสาวะไม่อยู่ นอนไม่หลับ และเครียดจากปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวและภาวะเศรษฐกิจ มีวิธีแก้ไขความเครียดด้วยวิธีที่หลากหลาย ผู้สูงอายุมีการดูแลสุขภาพส่วนบุคคลดี ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่เคยตรวจสุขภาพประจำปี เมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อยจะซื้อยากินเอง เมื่อมีอาการเจ็บป่วยมากจึงจะไปโรงพยาบาล ผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวจะดูแลตนเองดี ส่วนใหญ่มีสัมพันธภาพกับสมาชิกครอบครัวและชุมชนดี การดูแลสุขภาพแวดล้อมภายในบ้าน มีความปลอดภัยกับผู้สูงอายุ เมื่อเจ็บป่วยต้องการการดูแลจากสมาชิกครอบครัวโดยเฉพาะบุตรสาว และเมื่อไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลต้องการรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของตน และต้องการให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขไปเยี่ยมที่บ้าน เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุต้องการอยู่กับบุตรหลานและได้รับการดูแลจากบุตรหลานทั้งในภาวะปกติและเจ็บป่วย ไม่ต้องการไปอยู่สถานสงเคราะห์คนชรา ผู้สูงอายุที่ยากไร้ทุกข์ยากต้องการความช่วยเหลือเป็ยั้งชีพจากรัฐ

รติอร พรภุณา (2546) ศึกษาบทบาทและการรับรู้ทางวัฒนธรรมของบุตรสาวในการดูแลบิดามารดาสูงอายุที่เจ็บป่วยเรื้อรังในสังคมอีสาน: กรณีศึกษาในจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาสามารถแบ่งออกเป็น 5 แนวความคิด ดังนี้ 1) การเข้าสู่บทบาทผู้ดูแล เป็นระยะแรกที่บุตรสาวรับรู้ว่ามีบิดามารดาที่มีการเจ็บป่วยและ

ตระหนักว่าตนเองต้องจัดการให้มีผู้ดูแล จากจุดนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นการยอมรับเข้าสู่บทบาทของผู้ดูแลด้วย เหตุผลหลายประการ ได้แก่ ความผูกพันในฐานะแม่ลูก หรือบางคนเป็นภาวะจำยอม 2) ผลกระทบของผู้ดูแลที่เห็นได้ชัด คือภาวะสุขภาพที่ทรุดโทรม ทางด้านจิตใจ ได้แก่ ความเครียดและความสงบในใจที่เกิดขึ้นทั้งในด้านบวกและลบ ส่วนผลกระทบทางสังคมคือ การต้องแยกตัวจากเพื่อนและสังคม 3) ชีวิตที่ผันผ่านของผู้ดูแล ผู้ดูแลต้องมีบทบาทความรับผิดชอบมากขึ้น ก่อให้เกิดการขาดงาน การหยุดงาน หรือต้องลาออกจากงานประจำ 4) โรคเรื้อรังกับความไม่แน่นอน การกำเริบของโรคของบิดามารดาจะเกิดเป็นระยะ ผู้ดูแลมีทัศนคติต่อความเจ็บป่วยของบิดามารดาว่าเป็นโรคเรื้อรังที่มีความไม่แน่นอน รู้สึกว่าเป็นงานไร้จุดจบและน่าเบื่อหน่าย 5) การปรับตัวได้ของผู้ดูแลในช่วงการดูแลบิดามารดาสูงอายุที่เจ็บป่วยเรื้อรัง บุตรสาวได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ทัศนคติต่อการให้การดูแลโดยนำความเชื่อทางศาสนา บรรทัดฐานของสังคมวัฒนธรรม จารีตประเพณี และความรักความผูกพันในสายเลือดมาให้ความหมายของการดูแลว่า เป็นการทำความดีและเป็นภารกิจที่บุตรสาวควรกระทำ จนนำมาซึ่งความสุขสมดูลในชีวิตของบุตรผู้ดูแล

สุตา ถือมัน (2547) ศึกษาปัจจัยคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตอนต้น ในตำบลย่านยาว จังหวัดอำเภอสรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ทำการศึกษาผู้สูงอายุวัยตอนต้น (อายุ 60 -74 ปี) สุ่มตัวอย่างแบบกำหนดสัดส่วน เครื่องมือเป็นแบบสอบถามและสัมภาษณ์ แล้ววิเคราะห์ปัจจัยจากตัวแปร 107 ตัว เกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล ความเสื่อมของร่างกาย ความพึงพอใจในชีวิตและการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม พบว่า ปัจจัยร่วมที่อธิบายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย (1) ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เศรษฐกิจ สุขนิสัย ครอบครัว การศึกษา และเพศ (2) ความรุนแรงของความเสื่อม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ (3) การรับรู้ตนเอง ได้แก่ ความพึงพอใจในชีวิตและอัตมโนทัศน์ (4) ภาวะสุขภาพ ได้แก่ ความแข็งแรงของร่างกาย การปรับตัว การทำกิจวัตรประจำวัน การควบคุมอารมณ์และความรู้สึก การดูแลสุขภาพตนเอง (5) การเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ได้แก่ การได้รับการดูแลจากครอบครัว ความมั่นคงทางการเงิน การมีส่วนร่วมในสังคมและการได้รับการช่วยเหลือจากสังคม

พรอนันต์ กิตติมั่นคง (2547) ศึกษาเปรียบเทียบความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมาจำแนกตามภูมิอำเภอบางเขนนคร เขตเมืองและเขตชนบท กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง จำนวน 400 คน สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัย พบว่า ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านที่อยู่อาศัยที่มีความต้องการในระดับปานกลาง เขตเทศบาลนครผู้สูงอายุมีความต้องการสวัสดิการสังคมในภาพรวมระดับมาก ด้านที่มีความต้องการมากที่สุดได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย เขตเมือง ผู้สูงอายุมีความต้องการสวัสดิการสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีความต้องการมากที่สุด ได้แก่ ด้านนันทนาการ ผู้สูงอายุต้องการสวัสดิการสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีความต้องการมากที่สุด ได้แก่ การแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาส เปรียบเทียบความต้องการสวัสดิการสังคมของ

ผู้สูงอายุ ภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่พบว่า เขตชนบทและเขตเมือง มีความแตกต่างกันโดยค่าเฉลี่ยความต้องการสวัสดิการสังคมในภาพรวมของผู้สูงอายุ ในเขตชนบทมากกว่าในเขตเมือง ความต้องการสวัสดิการสังคมด้านการศึกษา ด้านที่อยู่อาศัย และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ในจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามภูมิภาคต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เขตชนบทกับเขตเมือง และเขตเทศบาลนครกับเขตเมืองค่าเฉลี่ยความต้องการสวัสดิการสังคมด้านการศึกษาด้านที่อยู่อาศัย และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้สูงอายุในเขตชนบทมากกว่าในเขตเมือง และในเขตเทศบาลนครมากกว่าในเขตเมือง ความต้องการสวัสดิการสังคมด้านนันทนาการของผู้สูงอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุวัฒน์ ช่างเหล็ก (2547) ศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ตำบลหนองบ่อ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยศึกษาลักษณะทั่วไปและระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนของสถานีอนามัย จำนวน 376 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างง่าย) โดยการจับฉลากได้กลุ่มตัวอย่าง 150 คน เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างและแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ จำนวนและร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 60-90 ปี นับถือศาสนาพุทธ มีปัญหาสุขภาพ เช่น อากาศปวดบวมตามข้อ ชาตามมือและเท้า ฟันหลุดหลายซี่ อารมณ์หงุดหงิด นอนไม่หลับ ปัจจุบันไม่ได้ประกอบอาชีพ แต่มีรายได้จากบุตรหลาน ซึ่งเพียงพอต่อการใช้จ่ายในเรื่องส่วนตัวของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 อาศัยอยู่ในบ้านซึ่งเป็นของตนเอง มีบทบาทเป็นหัวหน้าครอบครัว อยู่ร่วมกับสมาชิกในจำนวน 1-5 คน ประกอบด้วยคู่สมรสและบุตรหลาน มีหน้าที่ทำงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ ผู้สูงอายุ มีความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวเป็นอย่างดี ได้แก่ การปรนนิบัติ อำนวยความสะดวกเมื่อมีธุระนอกบ้าน ให้ความเคารพเชื่อฟัง ลูกหลานเยี่ยมเยียนตามเทศกาล ชื่อของกินของใช้ให้การชวนพูดคุย ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในระดับปานกลาง ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมทางการศึกษาและการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการในระดับน้อย

สมโภชน์ อเนกสุขและกชกร สังขชาติ (2548) ศึกษาารูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัยอายุเกิน 100 ปี จังหวัดชลบุรี ศึกษาผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 100 ปี จำนวน 10 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุและลูกหลาน พบว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้ จะทำกิจวัตรด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ มีลูกหลานคอยช่วยเหลือตามความจำเป็น ส่วนผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้จะต้องมีผู้ดูแลทั้งหมดเวลาส่วนใหญ่จะหมดไปกับการนอน ผู้สูงอายุที่มีความสุขจะรู้สึกกว่าตนเองมีคุณค่า ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว ในภาพรวมผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้ จะรู้สึกกว่าตนเองมีคุณค่ามากกว่าผู้ที่ช่วยเหลือตนเองได้น้อย สภาพที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในเขตเทศบาล จะเป็นอาคารพาณิชย์ อยู่ใกล้กัน ส่วนผู้สูงอายุนอกเขต

เทศบาลมักอาศัยอยู่ในบ้านเดี่ยว มีบริเวณกว้าง ถ้าเป็นบ้านของผู้สูงอายุเอง จะมีสภาพชำรุดทรุดโทรม แต่ถ้าเป็นบ้านของลูกหลานจะมีลักษณะใหม่และทันสมัย

ไตรรัตน์ จารุทัศน์และคณะ (2548) ศึกษามาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัยและสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ เพื่อนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ โดยสำรวจขนาดร่างกายของผู้สูงอายุในกลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้สูงอายุตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไปจากสถานสงเคราะห์คนชราของรัฐ คลินิกผู้สูงอายุในโรงพยาบาล และชมรมผู้สูงอายุภาคเอกชน กระจายตามจังหวัดต่างๆ จำนวน 404 คน ทำการสัมภาษณ์ ทดสอบอุปกรณ์ และสำรวจสัดส่วนสรีระของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ประสบปัญหาเรื่องการมองเห็นมากที่สุด อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นบ่อยที่สุดกับผู้สูงอายุ คือ การหกล้ม บริเวณในบ้านที่ผู้สูงอายุมักจะประสบอุบัติเหตุมากที่สุด ได้แก่ บันได ห้องน้ำและทางเดินที่เป็นที่มืด ผลสำรวจการใช้อุปกรณ์ต่างๆของผู้สูงอายุ พบว่าบันไดควรมีความสูงของแต่ละขั้นราว 12-13 เซนติเมตร ความกว้าง 35 เซนติเมตร ความชันของทางลาด อัตราส่วน 1:12 พื้นผิวต้องไม่ลื่น พื้นภายในห้องนอนควรมีอย่างน้อย 10-12 ตารางเมตรต่อคน ไม่รวมห้องน้ำ และ 16-20 ตารางเมตรสำหรับห้องพักรวม ๒ คน และมีการเคลื่อนที่ของรถเข็นได้สะดวก ระดับสวิตช์ไฟฟ้าที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ คือระดับ ๑๒๐ เซนติเมตรจากพื้น ส่วนระดับของปลั๊กไฟฟ้าคือ 90 เซนติเมตรจากพื้น ส่วนชักโครกในห้องน้ำที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุควรสูงจากพื้น 40-45 เซนติเมตร และมีราวจับ

สุริยาภรณ์ อินทรภิญโญ (2549) ศึกษาการดูแลตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยเพียงลำพังในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยสัมภาษณ์เจาะลึกผู้สูงอายุ 12 รายและวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พบว่าผู้สูงอายุให้ความหมายของการดูแลตนเองเป็นสองนัยยะคือ การใส่ใจดูแลสุขภาพเท้าปรางกายและจิตใจ พึ่งพาตนเองรวมทั้งแสวงหาการช่วยเหลือ การใส่ใจดูแลสุขภาพเกิดจากความตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลงจากภาวะสูงวัย โดยการสังเกตอาการผิดปกติของร่างกาย การเลือกบริโภคอาหาร การออกกำลังกาย การพักผ่อน และผสมผสานคำสอนของพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต ส่วนความหมายของการพึ่งพาตนเองและการแสวงหาการช่วยเหลือ เกิดจากการยอมรับสภาพของการอยู่เพียงลำพังและการรับรู้ความสามารถในการทำหน้าที่ของร่างกาย

ชาญวิทย์ บ่วงราบ (2550) ศึกษาความต้องการได้รับสวัสดิการของผู้สูงอายุในตำบลเสาชิงหิน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งชายและหญิงจำนวน 318 คน เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม พบว่า ผู้สูงอายุต้องการได้รับสวัสดิการในภาพรวมและรายด้านในระดับมาก ความต้องการมากที่สุดคือ ด้านการแพทย์และสาธารณสุข รองลงมาคือ ด้านที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สาธารณูปโภค การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพและการจัดการศพตามประเพณี เปรียบเทียบความต้องการพบว่า ผู้สูงอายุ มีความต้องการการได้รับสวัสดิการแตกต่างกันเมื่อจำแนกกลุ่มตามปริมาณเงินที่เหลือเก็บออม โดยผู้สูงอายุที่ไม่มีเงินเหลือเก็บ มีความต้องการการได้รับสวัสดิการมากกว่าผู้สูงอายุที่มีเงินเหลือเก็บอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในด้านการแพทย์และสาธารณสุข ด้านการศึกษาและข้อมูลข่าวสาร และด้านการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพและการจัดการศพตามประเพณี

จิราพร เกศพิชญวัฒนา (2551) ศึกษาผลกระทบของการย้ายถิ่นของบุตรในวัยแรงงานต่อภาวะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างเป็นพ่อแม่จำนวน 1,011 ราย ในเขตพื้นที่ 3 จังหวัด กำแพงเพชร นครราชสีมา และศรีสะเกษ ซึ่งเป็นเขตที่มีการย้ายถิ่นของคนในวัยแรงงานมาก พ่อแม่เกือบร้อยละ 90 มีลูกอย่างน้อย 1 คนย้ายไปทำงานต่างถิ่น โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ หรือเขตเมืองอื่นๆ ห่างไกลจากภูมิลำเนาเดิม การย้ายถิ่นของลูกวัยแรงงานไม่ได้นำไปสู่การทอดทิ้งผู้สูงอายุในชนบท พ่อแม่ที่สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงอาศัยอยู่กับลูกหรือไม่ก็อยู่ใกล้ๆ กับลูกคนใดคนหนึ่ง ขณะที่ลูกที่ย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่น ยังคงติดต่อ ส่งข่าวคราว ไปมาหาสู่ เยี่ยมเยียนกันระหว่างพ่อแม่ลูก ลูกที่ย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่นจะส่งเงินกลับมาช่วยเหลือพ่อแม่ โดยลูกที่มีการศึกษาสูงจะส่งเงินกลับ หรือช่วยเหลือด้านเงินทองแก่พ่อแม่ได้มากกว่าลูกที่มีการศึกษาน้อยกว่า และลูกที่ไปทำงานในเมืองใหญ่ จะส่งเงินกลับให้พ่อแม่สูงอายุได้มากกว่าเนื่องจากมีรายได้ดีกว่า ส่วนลูกที่อาศัยอยู่ด้วยหรืออยู่ใกล้กัน จะช่วยเหลือเรื่องอาหารการกินความเป็นอยู่ การย้ายถิ่นของลูกวัยแรงงานส่งผลดีต่อพ่อแม่สูงอายุที่อยู่ในชนบท โดยเฉพาะถ้าไปอยู่ในเขตเมือง เนื่องจากสามารถให้ความช่วยเหลือด้านเงินทองแก่พ่อแม่จนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีข้าวของเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน รวมถึงสามารถซ่อมแซมบ้านหรือซื้อบ้านหลังใหม่ได้ แต่ในขณะเดียวกันการย้ายไปต่างถิ่นไกลๆ ก็เป็นอุปสรรคในการช่วยเหลือดูแลใกล้ชิด ส่งผลให้ลูกที่อยู่ใกล้ หรือยังอยู่ในครัวเรือนเดียวกันกับพ่อแม่เป็นผู้ดูแลช่วยเหลือได้มากกว่าทั้งอาหารการกิน การทำธุระต่างๆ มีผู้สูงอายุเพียง 7 รายจากทั้งหมด 1,011 ราย ที่ลูกไม่ได้ติดต่อและไม่ได้ช่วยเหลือด้านเงิน โทรศัพท์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการคงความสัมพันธ์ของครอบครัวระหว่างพ่อแม่กับลูกไว้ เพราะลูกที่ย้ายถิ่นออกไปจะใช้โทรศัพท์ติดต่อสื่อสารกับพ่อแม่สูงอายุที่อยู่ในชนบท โดย 2 ใน 3 ของลูกที่ย้ายถิ่นจะพูดคุยทางโทรศัพท์กับพ่อแม่อย่างน้อยเดือนละครั้ง และมากถึง 4 ใน 5 มีการติดต่อกันทางโทรศัพท์หลายครั้งในปีที่ผ่านมา ซึ่งการได้รับโทรศัพท์จากลูกจะทำให้พ่อแม่สูงอายุมีความรู้สึกเหมือนลูกอยู่ใกล้ๆ

อุซุกร เหมือนเดช (2552) ศึกษาความต้องการในการได้รับสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาล จังหวัดสมุทรปราการ ในภาพรวมและด้านสุขภาพอนามัย การศึกษา ความมั่นคงของรายได้และการทำงาน นันทนาการวัฒนธรรมและสังคม เปรียบเทียบความต้องการของผู้สูงอายุกับการได้รับสวัสดิการสังคมตามปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา จำนวนบุตร บุคคลที่ผู้สูงอายุอยู่อาศัยด้วย โรคประจำตัว ศาสนา กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 400 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมในด้านสุขภาพอนามัยมากที่สุด ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนบุตร โรคประจำตัว มีปริมาณความต้องการในการได้รับสวัสดิการสังคมไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้สูงอายุ ที่มีสถานภาพสมรส บุคคลที่ผู้สูงอายุอยู่อาศัยด้วย ศาสนาและรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีปริมาณความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่หม้าย หย่าร้าง ผู้ที่อยู่กับคู่สมรส มีความต้องการมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่กับญาติ และผู้ที่อยู่คนเดียวต้องการมากกว่าผู้ที่อยู่กับบุตรหลาน ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์มีความต้องการมากกว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ผู้สูงอายุที่มีรายได้ระดับต่ำต้องการสวัสดิการมากกว่าผู้ที่มีรายได้ระดับสูงกว่า